

Sámeoahpahus

ruovttuguovllu olggobealde

SÁMEDIGGI
SÄMITIGGE
SÄÄ'MTE'ĜĜ
SAAMELAISKÄRÄJÄT

Sámedikki skuvlenraporta nr 1

Sámeoahpahus

ruovttuguovllu olggobealde

Sámedikki skuvlenraporta nr 1
2009

SÁMEDIGGI
SÄMITIGGE
SÄÄ'MTE'GǴ
SAAMELAISKÄRJÄT

Olggosaddi: Sámedikki skuvlen- ja oahppamateriáladuoimmaht 2009.

Lehtolantie 1, 99870 Anár, Suopma.

www.samediggi.fi

info@samediggi.fi

Sámás: Seija Järviluoma ja Ulla Aikio-Puoskari.

Giitit stuđeanta Kaisa Tapiola veahki ovddas tabeallaid ja govaid ráhkadeamis
ja giellajorgaleaddji Irma Laiti ja Anja Vest giela dárkkisteami ovddas.

Bearbmagovva: Anni Näkkäljäarvi 2007.

Bearbmakárta: Merja Aletta Ranttila.

Hábmen: Studio Borga/ Minna Saastamoinen, Ohcejohka.

ISBN 978-952-441-182-0

Kopijyvá Oy 2010

Sámeoahpahus ruovttuguovllu olggobealde

Sámedikki skuvlenraporta nr 1
2009

Bargojoavku: Petra Biret Magga (sd), Ellen Näkkäljärvi,
Eeva-Liisa Rasmus ja Rauna Rahko.
Teaksta: Ulla Aikio-Puoskari

*Almmuhuvvon vuos mánggusin Helssegis 13.11.2008
Veahádatáittardeaddji, Mánáidáittardeaddji ja Sámedikki ordnen
'Sámeigiella ja sámehpahus 2000-logu Suomas'
-nammasaš semináras.*

Sisdoallu

1. Álgosánit	6
2. Sámiid mearri ruovttuguovllu olggobealde	8
3. Sámeoahpahusa vejolašvuodat, mat leat fámus – láhkaásaheapmi ja eiseváldemearrádusat	11
4. Sámegiela oahpahus sámiid ruovttuguovllu olggobealde 1987–2008	17
5. Sámeoahpahusa ollisvuolta	24
6. Bargojoavkku geavtlaš doaimmat ja Sámi virtuálaskuvla -prošeakta	26
7. Sámedikki bealiváldimat	30
8. Mo sámeoahpahusa saji sáhtašii dorvvastit? – Ovddidanevttohusat	33
9. Oktiigeassu	37

Mildosat

1. Sámiid lohkomearri jagi 2007 Sámediggeválggain
2. Mearreruđat, mat leat čujuhuvvon sámegielat oahppamateriála gárvvisteami várás stáhta bušeahtas jagiin 1991–2008
3. Oahppit, geat leat ožžon sámegiela oahpahusa sierra báikegottiin jagiin 1989–2008
4. Oahpahusráđdehusa 16.1.2004 dohkkehan oahppoplána vuodustusaid čuovvu duodaštus sisafárreaddjiid eatnigiela (sámegiela) oahpahussii oassálastimis
5. Sámediggi oahpahusa ovddidanguovddážin

1. Álgosánit

Sámedikki skuvlen- ja oahppamateriálalávdegoddi áсахii čoaškimisttis 12.4.2006¹ gaskaboddosaš bargojoavkku, mii galggai čielggadit sámeoahpahusa diliid ja válmmaštallat evttohusaid sámeoahpahusa ovddideamis sámiid ruovttuguovllu olggobealde². Sámegiela oahpahus sámiid ruovttuguovllu olggobealde lea šaddan stuorra váttisvuhtan 1990-logu rájes. Mánnggat ruovttuguovllu olggobealde orru dahje dohko fárreren sámi vanhemat leat bivdán sámedikkis veahki čoašdin dihtii váttisvuodaid. Vanhemat leat fuolastuvvan mánáideaset sámegiela máhtus, boahttevuodas, oktavuodain sámi servodahkii ja maiddá sin sámi iden-titehtas. Dasa lassin leat vanhemat fuolas sámegiela ja sámi kultuvrra boahtteáiggis ja daid sirdáseamis ođđa sohkabuolvvaide.

Sámi vanhemiid minimagáibádussan sámiid ruovttuguovllu olggobealde lea leamaš sámegiela oahpahusa ordnen vuodđooahpahus- ja logahat-ahkásaš sámemánáide ja -nuoraide. Muhtin vanhemat leat maid sávvan oahpahusa ordnema sámegillii. Vanhemiid bivdagat ja gáibádusat leat goittotge dávjá bisánan iešgudetlágán eastagiidda skuvllain ja oahpahusa virgeiseválddiiguin. Sámegiela oahpahus lea dovdameahhtun ja margi-nála ášši sámiid ruovttuguovllu olggobealde. Rektorat ja skuvlaeiseváldit eai leat ovdal gullan eaige deaivan sámegiela oahpahussii laktáseaddji gažaldagaid ja gáibádusaid. Muhtin vanhemat leat maid bivdán rávva-giid *oahpahusráđđehusas* ja *oahpahusministerijas*. Boađus leamaš dávjá áššis luohpan daningo vanhemat leat dovdan iežaset fámoheapmin ášši ovddas. Eahpesihkkarvuoda lea maid dagahan sámegiela buohtastahttin oahpahushálddahusa mearrádusain ja njuolggadusain sisafárreaddjiid gielaide.

Sámedikki skuvlen- ja oahppamateriálalávdegoddi mearridii giedáhallat ášši dárkilabbot ja áсахii bargojoavkku čielggadan dihtii sámeoahpahusa diliid ja vejolašvuodaid ruovttuguovllu olggobealde. Bargojoavku mearridii dálán go bargagodii álggahit konkrehtalaš geahččaladdandoaimmaid ovddidan dihtii oahpahusa. Dat bargagodii lagaš ovttasbargus *Sámi oahpahusguovddáža (Saamelaisalueen koulutuskeskus) Sámi virtválaskuvla* -prošeavttain. Sámedikkis eai goittotge lean resurssat oah-

1 Skuvlen- ja oahppamateriálalávdegoddi, beavdegirji, ášši 12.

2 Sámiid ruovttuguvlui gullet Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddat ollislaččat ja Soađegili gielddas Sámi bálgosa guovlu (Vuohču guovlu).

pahusa diehtujuohkin- dahje ovddidanbargguide. Skuvlen- ja oahppa-
materiálalávdegottis lei (ja lea ain) geavahan láhkái dušše sámegiela
oahppamateriála buvttadeami várás čujuhuvvon stáhtaveahkki, man ii
lean vejolaš geavahit dán ulbmili. Sámedikki almmolaš doaibmavárii-
guin lei goittotge vejolaš bálkáhít luohkáoahpaheaddji Rauna Rahko ovtta
mánui geasset 2007. Su bargun lei čohkket dieđuid iešgudet guovlluin
Suomas addojuvvon sámegiela oahpahas, mii leamaš muhtin báike-
gottiin 1980-logu loahpa rájes. Rahko bargun lei maid čohkket vásihus-
aid ja dieđuid, mat ledje ožžojuvvon ovttasbarggus Sámi virtuoalaskuvla
-prošeavttain.

Dán raporttas geavahuvvo doaba '*sámeoahpahus*', mainna oaivvilduvvo
oahpahus sámegiela ja sámegillii. Doahpagiin '*sámegiella*' oaivvilduv-
vojit buot golbma Suomas hubmojuvvon ja Suoma skuvllain oahpahuv-
von sámegiela: anáraš-, nuortalaš- ja davvisámegiella. Davvisámegiella lea
stuorámus dain gielain ja dan sadji oahpahas lea nannosut go eará sám-
gielaid. Buot golbma sámegiela gullet álbmogiidgaskasa standardiseremiid
mielde máilmmi áitatvuloš gielaid jovkui (omd. www.unesco.org '*endan-
gered languages*'). Unesco meroštallama mielde anáraš- ja nuortalašgielat
gullet duodalaččat áitojuvvon gielaide (*severely endangered languages*).

Bargojoavkku ságadoallin barggai *Petra Biret Magga*, lahtun *Ellen
Näkkäljärvi*, *Rauna Rahko* ja *Eeva-Liisa Rasmus* ja čállin *Ulla Aikio-
Puoskari*. Bargovuohkin leamaš eanaš e-poastaságastallan. Dábálaš
čoahkkimat leat dollojuvvon golbmii. Bargojoavku guodđá iežas čielgga-
deami ovtta doaibmabidjoevttohusaiguin sámédiggái ja sávvá, ahte ra-
porttas almmuhuvvon dieđuin lea ávki maiddái riikka dási oahpahas-
hálddahusa eiseválddiide ja mearrádusaid dahkkiide gielddaid ja
gávpogiid hálddahusas.

Anáris skábmamánu 2008

Bargojoavkku bealis
Petra Magga
ságadoalli

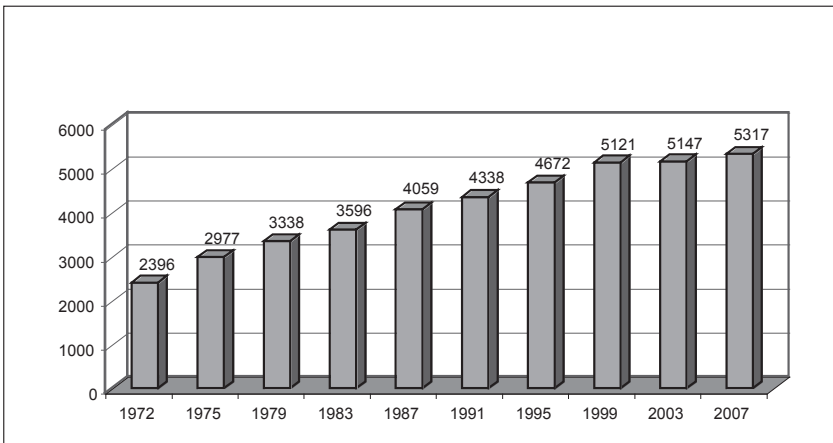
Ulla Aikio-Puoskari
skuvlenčáli

2. Sámiid mearri ruovttuguovllu olggobealde

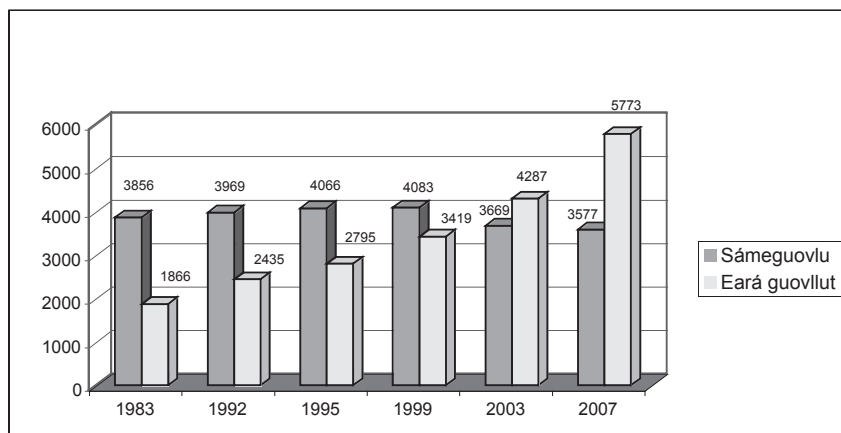
Dárbu ordnet sámegiela oahpahusa ruovttuguovllu olggobealde lea lassánan daði mieđe go sámiid fárren guovddážiidda ja gávpogiidda lea lassánan. Dieđut sámiid lohkomearis dárkkistuvvojit juohke njealját jagi sámedikki válggaid (jagi 1995 rádjái *Sámi Parlamentta* válggaid) oktavuodas. Ođđaseamos statistihkat leat jagis 2007 (gč. mildosa 1 raportta loahpas).

Statistihkat čájehit, ahte sámiid mearri ja jietnavuoigadahtton sámiid mearri lea vuosttaš sámeválggaid (1972) rájes lassánan badjel guovttegeardásažžan (govva 1). Ruovttuguovllu olggobealde orru sámiid oassi olles sámiid olmmošlogus lea duppalduvvan jagiid 1983 ja 2007 gaskkas. Jagi 1983 sámiid olles mearri lei sullii 5700 olbmo, geain ráhpat 1800 (sullii 30 %) orro ruovttuguovllu olggobealde. Ruovttuguovllu olggobealde orru sámiid oassi lea 2000-logu áigge mannan badjel daid sámiid meari, geat orrot ruovttuguovllus (govva 2).

Govva 1. Jietnavuoigadahtton olbmuid lohkomearri Sámi Parlamentta ja Sámedikki válggain 1972–2007.

Govva 2. Suoma sámiid lohkomearri sámiid ruovttuguovllus ja eará sajiin riikkas 1983–2007.

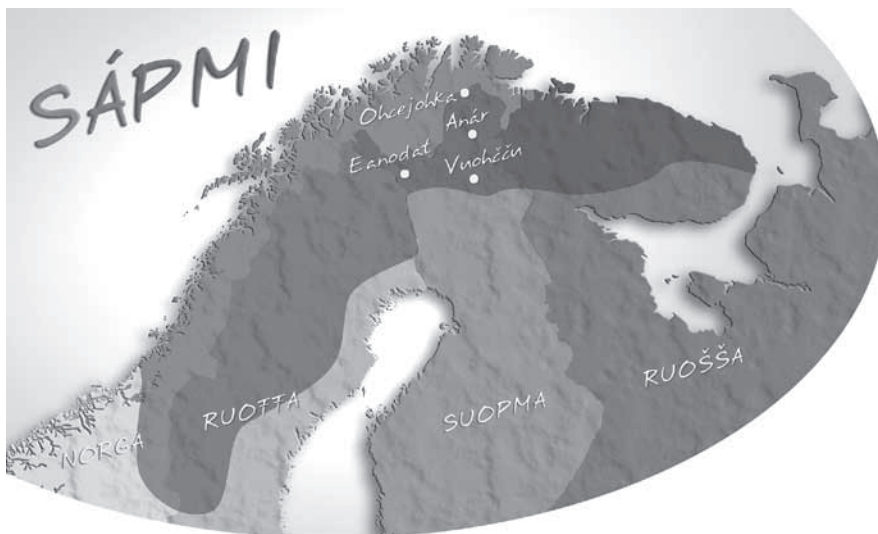

Sámiid eretfáren lea nanosmuvvan 1990-logu gaskamuttu maŋná ja statistihkat čájehit, ahte eretfárreaddjiin eatnašat leat buoremus bargoagis ja maiddái mánnábearrašat. Jagi 2003 statistihkaid mielde sámiid olles lohkomearri lei vádjit 8000 olbmo ja dalle juo sullii 70 % vuollel 10-jahkásaš mánáin ja 62 % vuollel 45-jahkásaš sámiin orro sámiid ruovttuguovllu olggobealde. Proseantaoasit leat veaháš sturron jagi 2007 statistihkain. 11–17-jahkásaš sámenuorain sullii 59 % ja 18–24-jahkásaččain ráhpat 60 % orrot dál sámiid ruovttuguovllu olggobealde. Sámiid olles mearri jagi 2007 rehkenastima mielde lea 9350 (gč. mildosa 1).

Jagi 2007 sámediggeválggaid oktavuodas čohkkejuvvon statistihkaid mielde sámit orrot oktiibuot sullii 230 gielddas. Sámiid ruovttuguovllu olggobealde dakkár báikegottit, main orrot eanet sámit, leat Roavvenjárga, Oulu ja dan lagašguovllut ja Helsset ja dan lagašguovllut. Oaivegávpogis ovttas kránnjagielddaiguin orrot sullii 1000 sápmelačča (Espoo, Helsset, Vantaa, Kirkkonummi, Järvenpää, Kerava, Kauniainen, Tuusula), Oulus ja dan lagašguovlluin (Oulu, Oulunsalo, Kempele, Lumijoki, Liminka, Tyrnävä, Muhos, Ylikiiminki, Kiiminki, Haukipudas, Hailuoto) sullii 600 sápmelačča. Roavvenjárgga gávpogis orrot sullii 550 sápmelačča, Tampere ja dan lagašguovlluin sullii 150, Kemi–Tornio-guovllus sullii 110 ja Turku gávpogis vádjit 100 sápmelačča. Sámiid ruovttuguovllu olggobealde, muhto goittotge Lappi leana guovllus orrot oktiibuot sullii 1200 sápmelačča. Lappi leana guovllus orru nappo badjel 50 % sápmelaččain.

Ruovttuguovllu proseantaoasi unnidit vel Suoma sámit, geat orrot olgoriikkain (sullii 20 riikkas). Stuorámus oassi sis orru Ruotas ja Norggas, oassi dáid riikkaid sámevuovlluin.

Eretfárren oidno sámiid ruovttuguovllus ee. das, ahte vuodđooahpahusahkásaš mánáid ja nuoraid mearri geahppána. Vuodđooahpahusa oahppiid mearit leat mannan čielgasit vulos guvlui sámiid ruovttuguovllu buot gielddain 1990-logu gaskamuttu rájes. Dás lea čuvvon dat ahte ruovttuguovllu gielddat leat heaittihan 1990-logus oktiibuot njeallje ja 2000-logus oktiibuot guhtta giliskuvlla, main buohkain (earret ovttas) addojuvvui oahpahus sámeielas ja/ dahje sámegeillii³. Suoma áidna gieldda, gos sámit leat enantlohkun, Ohcejohka, lea 1990-logu gaskamuttu maŋŋá manahan ássiidis sullii 10 %. Seammás lea vuodđooahpahusahkásaš mánáid mearri gielddas njiedjan sullii 26 %. Ohcejoga ássiid lohku ii leat geahppánan šat guovtti maŋimuš jagi áigge.⁴

Sámiid ruovttuguovlu: Ohcejohka/Utsjoki, Anár/ Inari, Eanodat/ Enontekiö ja Vuohčču/ Vuotso Soadegili gielddas.

3 1990-logus heaittihuvvojedje Anára gieldda Gápmasa (Kaamanen) ja Rivdola (Riutula) skuvllat ja Eanodaga gieldda Vuottesjávrrí (Vuontisjärvi) ja Bálojotnjálmmi (Palojoensuu) skuvllat. 2000-logu bealde leat heaittihan Ohcejoga gieldda Vuovdaguoiikka (Outakoski) skuvlla, Eanodaga Leaibejávrrí (Leppäjärvi) skuvlla ja Anára Áhkojávrrí (Akujärvi), Njellim (Nellim), Menešjávrrí (Menesjärvi) ja Goahppila (Koppelo) skuvllaid.

4 Ohcejoga gieldda olmmošlohku lea njiedjan logi jagis (1996–2006) 1555:s 1366 rádjái, Eanodaga gieldda 2378:s 1991 rádjái, Anára gieldda 7783:s 6989 rádjái ja Soadegili gieldda 10563:s 9085 rádjái.

3. Sámeoahpahusa vejolašvuodat, mat leat fámus – láhkaásaheapmi ja eiseváldemearrádusat

Láhkaásaheapmi ja oahppoplána vuodustusat⁵

Sámegiella sáhtta dálá njuolggadusaid mielde leat vuodđooahpahusa ja logahaga oahpahusgiella, eatnigiella oahppoávnнас ja vieris giela oahppoávnнас. Eatnigiella oahpahussii laktása lassin suomagiella oahpahus, mii dárkkuha eatnigiella oahppodiimmuid juohkima sáme- ja suomagielaide gaskan. Vieris giela oahpahus dárkkuha vuodđooahpahusa vuolit jahkeluohkáin álgi eaktodáhtolaš ávdnasa (A2, nubbi vieris giella), man oahpahus joatkašuvvá jahkeluohkáin 7–9 válljenávnnasin. Lassin vuodđooahpahusa oahppoplána vuodustusain lea meroštallojuvvon oahppomearri maiddái oanehis vieris giela oahpahusa várás (B2), man oahpahus addojuvvo jahkeluohkáin 8–9.

Logahagas sámegiella lohka lea vejolaš joatkit eatnigiellan, vuodđooahpahusa jahkeluohkáin 1-6 álgán guhkes vieris giellan (A-giella) dahje vuodđooahpahusa jahkeluohkáin 7-9 álgán oanehis vieris giellan (B2). Sámeigiella sáhtta leat maid logahagas álgi oanehis vieris giella (B3). Logahatláhkaásaheapmi dahká vejolažžan prinsihpas maid sámegielat oahpahusa. Geavadis sámegiella lea goittotge logahagas measta beare oahppoávnнас iige oahpahusgiella. Studeantadutkosis lea vejolaš čadahit sámegielas eatnigiella ja vieris giela iskosa. Dán rádjái eatnigiella iskosa ii leamaš vejolaš čadahit nuortalašgielas. Studeantačállosiin sámegiella vieris giela iskosis oassálastit dahket buohkat seamma iskosa, fuolakeahtta das leatgo sii lohkan giella guhkes dahje oanehis oahppomeari mielde.

Vuodđooahpahuslága, logahatlága ja ámmátlaš skuvlejumi guoskevaš lága sámegiella sajádaga guoski njuolggadusat leat lahka nuppiid⁶. Spiehkastahkan lea vuodđooahpahuslága 10 §, mii geatnegahtta sámiiid ruovttu-guovllu gielddaid addit sámegiella máhtti oahppiid oahpahusa eanaš sámegillii. Oahpahusgiella guoski vuodđooahpahuslága 10 § lea seammás áidna njuolggadus, mii ovttáčilggolaččat dorvvasta sámeoahppi vuogatvuoda iežas gillii.

5 Vuodđooahpahusa oahppoplána vuodustusat 2004, Oahpahusráđdehusa mearrádusat 1–3/011/2004; Logahaga oahppoplána vuodustusat 2003 – Nuoraide oavvilduvvon logahatoahpahusa oahppoplána vuodustusat, Oahpahusráđdehusa mearrádus 33/011/2003.

6 Vuodđooahpahusláhka (Perusopetuslaki) SSK 628/1998, Logahatláhka (Lukiolaki) SSK 629/1998, Láhka ámmátlaš skuvlejumis (Laki ammatillisesta koulutuksesta) SSK 630/1998.

Sámiid ruovttuguovllu olggobealde addojuvvon sámegiela oahpahas eai leat earenoamáš mearrádusat oahpahaslágain. Oahpahas lea leamaš goittotge vejolaš addit oahpahasministeriija sierra mearrádusa vuodul. Sámegiela oahpahas šattai jagi 1995 seamma mearrádusaid vuollái go sisafárrejeaddjiid iežaset gielaide oahpahas. Oahpahasministeriija mearrádus⁷ 'sisafárrejeaddjiid sihke sámegielat, románagielat ja vierisgielat oahppiid dievasmahtti oahpahussii vuodđoskuvlla ja logahaga várás miedihuvvon stáhtadoarjaga vuodustusain' buhttii ovdal fámus lean mearrádusa⁸ 'badjelmearálaš stáhtadoarjaga miediheamis sisafárrejeaddjiid doarjjaoahpahussii vuodđoskuvllas ja logahagas'.

Njuolggadus, mii lea fámus, lea jagis 2007⁹. Dan mielde (3 §, 1 mom) oahppolágádusaide, main ii ordnejuvvo vuodđooahpahaslága 12 §:s ja logahatlága 8 §:s dárkkuhuvvon eatnigiela oahpahas sámegielat, románagielat ja vierisgielat oahppiide, sáhtta máksojuvvot doarjja. Njuolggadusa 3 §, 2–3 mom. mielde (jorgaluvvon suomagielas dása):

'Stáhtadoarjja máksojuvvo eanemustá 2,5 oahppodiimmus vahkus oahpahasjoavkku vuostá. Doarjaga fidnema eaktun lea, ahte áššáigullelaš giela oahpahasjoavkkus leat leamaš lohkanbaji álggus njeallje oahppi dahje gursaoahpahas go gursa álgá dasa oassálastet unnimustá njeallje oahppi dahje stuđeantta.

Seamma oahpahasjoavkkus sáhttet leat áššáigullelaš giela eatnigiellan dahje muđuid dán giela ruovttus hálli oahppit ja olgoriikkain fárran suomelaš oahppit. Seamma oahpahasjoavkkus sáhttet leat oahppit sierra jahkeluohkáin ja sierra skuvllain ja maiddái ovdaoahpahas oázžu vuodđooahpahas oahppit.'

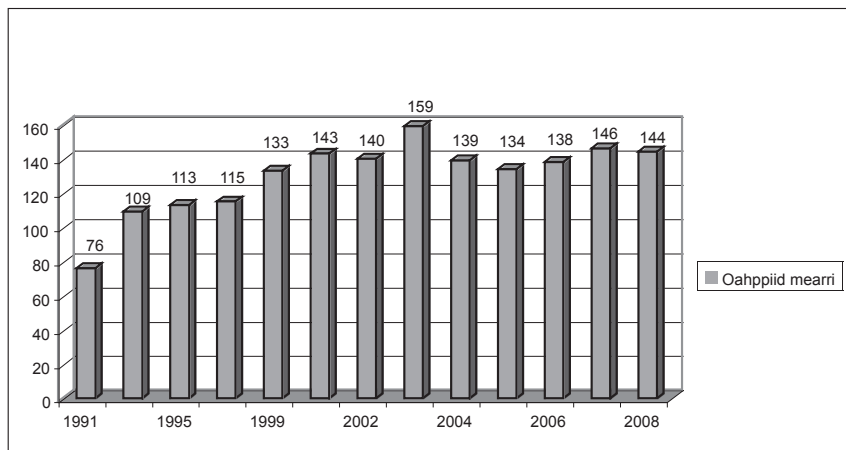
Jagi 1998 ollašuttuojuvvon skuvlejumi lánkaásaheami olles ođastus mearkkašii buorádusaid sámeoahpahas dillái sámiid ruovttuguovllus. Doaibmama guoski mearrádusain stuorámus mearkkašupmi lea leamaš vuodđooahpahaslága oahpahasgiela guoski 10 §:s. Dat lea dorvvastan sámegielat oahpahas seailuma ahkeluohkáid unnumis fuolakeahttá (gč. gova 3). Oahpahas resursamearrádusaide dahkkojuvvon nuppástusain lea goittotge leamašan stuorát stivrejeaddji váikkuhus sámeoahpahas ollašuvvamii go doaibmama guoski njuolggadusain.

7 Oahpahasministeriija mearrádus 248/1995, ođasmahtton 179/428/1999 ja 132/428/2004.

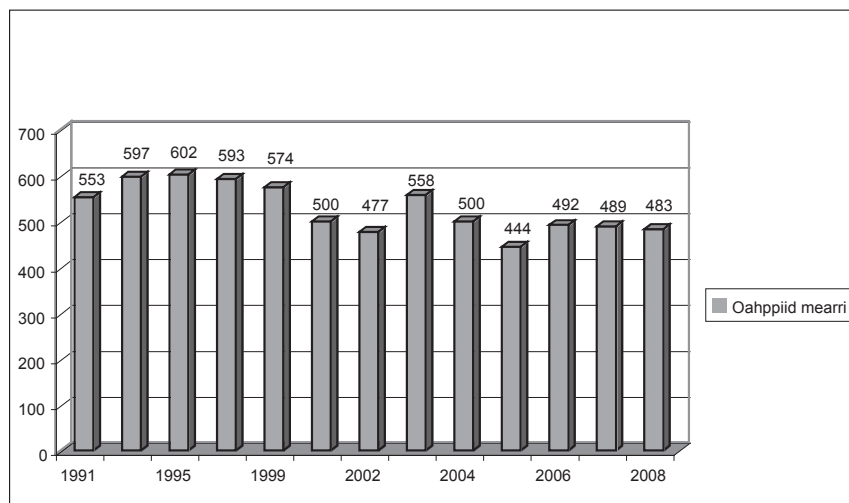
8 Oahpahasministeriija mearrádus 1692/1993.

9 Opetusministeriön asetus 392/2007 vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista (Oahpahasministeriija ásahus vierisgielat, sámegielat ja románagielat oahppiid dievasmahtti oahpahussii vuodđooahpahas ja logahatskuvlejumis miedihuvvon stáhtadoarjaga vuodustusain).

Govva 3. Oahppit, geat leat ožžon oahpahusa sámegillii vuoddoahpahasas ja logahagas 1990- ja 2000-loguin.

Govva 4. Oahppit, geat leat ožžon oahpahusa sámegielas dahje/ja sámegillii vuoddoahpahasas ja logahagas 1990- ja 2000-loguin / olles riika.

Oahpahusa resurssat

Jagi 1999 álggu rájes fámus leamašan láhka oahpahus- ja kulturdoaimma ruhtadeamis¹⁰ lea dorvvastan sámeoahpahusa ordnema vuodđovejolaš-vuodaid sámiid ruovttuguovllu gielddain. Ahkeluohkáid unnun ruovttu-guovllus lea oaidnimis luoiti linján maid sámeoahpahusa statistihkain (gč. gova 4), muhto stuorra gahččan ii leat dáhpáhuvvan. Sierraruhtadeami haga oahpahusdilli livččii heittodut go dat dál lea. Sámeoahpahusa guoski sierraruhtadeapmi lea hástalan gielddaid ordnet eanet sámeoahpahusa. Gielddaid oažžun stáhtadoarjaga mearri lassána dahje unnu dan mielde man olu dat lasihit dahje geahpedit sámegiela dahje sámegielat oahpahusa.

Oahpahus- ja kulturdoaimma ruhtadeamis addojuvvon lága 43 § 2 mom. mielde (jorgaluvvon suomagielas dása):

‘Sámiid ruovttuguovllu gielddaide sihke earáide máinnašuvvon guovllus doaibmi skuvlejumi ordnejeaddjiide miedihuvvo jahká-saččat stáhtadoarjja sámegielat ja sámegiela oahpahusas vuodđo-oahpahusas, logahagas ja ámmátlaš skuvlejumis šaddi goluid várás ráđđehusa nannen vuodustusaid mielde. Oktii rehkenastojuvvon stáhtadoarjagiid mearit vástidit máinnašuvvon oahpahussii dárbbasuvvon oahpahusveaga bálkáheamis šaddi gaskamearálaš goluid.’

Stáhtarádi mearrádusa¹¹ mielde oahppiid joavkku gaskamearálaš sturrodat gieldda siste galgá leat unnimustá golbma (3). Sámiid ruovttuguovllu gielddaid sámeoahpahusa várás oažžun stáhtadoarjja lea leamaš jagiid 2002–2006 gaskamearálaččat 1.2 miljojnna euro/jahki. Sierraruhtadeami váikkuhussan leamaš, ahte sámeoahpahus ii leat šat ovddit logijagiid láhkai gártan gilvalit ruhtadeamis gielddaid eará bálvalusaiguin.

Sámiid ruovttuguovllu olggobealde addojuvvon sámegiela oahpahusa várás gielddas lea leamaš jagi 2007 rájes vejolaš oažžut stáhtadoarjaga eanemustá 2,5 vahkkodiimmu dievasmahtti oahpahusa várás (jagi 2006 rádjai guovtti vahkkodiimmu oahpahusa várás). Oahpahusráđđehus bidjá jahkásaččat ohcanláhkai oahpahusministeriija ásahusas (gč. ovdda-bealde) mearriduvvon oahpahusa stáhtadoarjagiid. Oahpahusráđđehusa diedáhusa¹² mielde ‘sisafárrejeaddjiid iežaset eatnigiela, sámegiela, ja

10 Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (Láhka oahpahus - ja kulturdoaimma ruhtadeamis) SSK 635/1998, nupástus 30.12.1998/1186.

11 Valtioneuvoston päätös saamenkieliseen ja saamen kielen opetukseen perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista, N:o 191, 11.2.1999, rievdadus 11.12.2002 (Stáhtarádi mearrádus sámegielat ja sámegiela oahpahussii vuodđo-oahpahusas, logahagas ja ámmátlaš skuvlejumis miedihuvvon stáhtadoarjaga vuodustusain).

12 Oahpahusráđđehusa diedáhus 20/2008, 14.4.2008.

románagiela oahpahusa - - - ' sierra stáhtadoarjaga rehkenastojuvvon goasttádussan oahpahusdiimmu guovdu atnojuvvo 22 e. Oahpahusministtar *Antti Kalliomäki* almmuhan dieđu mielde¹³ ruovttuguovllu olggobealde addojuvvon sáme giela oahpahusa várás miedihuvvui stáhtadoarjja jagi 2005 oktiibuot 3.943 euro. Oahpahusráđdehusas ožžon dieđu mielde¹⁴ vástideaddji submit jagiin 2006 ja 2007 ledje 4.616 ja 5.032 euro. Doarjaga leat ožžon Oulu, Roavvenjárga (jagi 2005 maid Roavvenjárgga dálongiella) ja jagi 2006 rájes maid Tampere gávpot.

Sámeoahpahusa sierra resurssaide gullet maid Sámedikki ráhkadan oahppamateriálat, mat juhkkovuvvojit skuvllaide nuvttá skuvlen- ja oahppamateriálalávdegotti mearrádusa mielde. Sámediggi oazžu jahkásaččat stáhta bušeahtas sáme gielat oahppamateriála ráhkadeami várás oaivvilduvvon stáhtadoarjaga. Oahppamateriálamearreruhta lea bisson sullii 250.000 euro dásis jagi 1993 rájes (gč. mildosa 2). Seamma áigge materiáladárbbut ja válmmaštangolut leat loktanen ollu. Sámedikki mearrádusain juohkit stáhta ruhtademiin almmuhuvvon oahppamateriála nuvttá skuvllaide (ovdaoahpahussii, vuodđooahpahussii, logahatskuvlejupmái ja ámmátlaš vuodđoskuvlejupmái) leat háliidan álkidahttit sáme giela ja sáme gielat oahpahusa ordnenvejolašvuodaid gielddain, maid ruhtadoallu lea čavga dilis ja mat leat jagis nubái figgan gávdnat ođđa seastinčuozahagaid iežaset bušeahtain. Oahppamateriála nuvttá juohkin lea leamaš lihkestuvvan čoavddus.

Sáme giela buhtastahttin sisafárrejeaddjiid gielaide

Ovddabealde muiltuvvon oahpahusministeriija ásahusa dárkkes čuovvun sáme giela oahpahusa ordnen gávpogiin lea dolvon earenoamáš diliide. Ovdamearkan dákkáraččain mainnašehkot Helssega gávpoga oahpahusdoaimmahaga njukčamánu 2007 ohcanláhkai almmuhuvvon sisafárrejeaddjiid eatnigiela oahpaheaddji oasseáigásaš doaibma, oahpahangiellan sáme giella¹⁵. Ohcanalmmuhusas muiltuvvui ohcanláhkai almmuhuvvon doaimma birra ee. čuovvovaš sániiguin (jorgaluvvon suomagielas dása):

”Ohcat sáme giela oahpaheaddji, juos sáme giela oahpahusa hálideaddji joavku šaddá.

Sisafárrejeaddjiid eatnigiela oahpaheaddji bargun lea oahpahit dakkár oahppiide, geain lea sisafárrejeaddji duogáš, sin eatnigiela dahje ruovttus hállojuvvon giela. Oahpahusa ulbmilin lea fidnet

13 Šleadgapoasta 1.6.2006.

14 Oahpahusráđdehus, oahpahusráđdi/ opetusneuvos Leena Nissilä, šleadgapoasta 10.11.2008.

15 < <http://www.helsinki.fi/> > opetusviraston verkkopalvelut/ kaupungin avoimet työpaikat, njukčamánu 2007.

oahppiid beroštuvvat iežaset eatnigielas, geavahit ja ovddidit eatnigiela dáidduideaset sihke árvvus atnit iežaset duogáža ja kultuvrra. Oahpahusjoavkkus sáhttet leat maid suomelaš oahppit, geat leat skáhppon olgoriikkain vieris giela máhtu. Oahpahusas čuvvojuvvojit gielddaid oahppaplánat.

Oahpahussii oassálastin lea eaktodáhtolaš ja dat addojuvvo guokte diimmu vahkus. Oahpahus ordnejuvvo skuvlabeaivvi álggus dahje loahpas dahje eahketbeaive- dahje eahketoahpahussan. Oassi bargguin leat siidodoaibmasaččat.

Oahpahusjoavkku oahppit sáhttet leat mánnga skuvllas ja dieđuideaset ja dáidduideaset dáfus iešguđetlágan dásis. Oahpaheaddji galgá bastit ovddalgihtii plánet ja sierranahttit oahpahusa.

Váldodoaibmasaš oahpaheaddji oahpaha mánnggain skuvllain ja son sáhtta gártat sirdašuvvat skuvllas nubái seamma beaivvi áigge. Oahpaheaddjis vurdojuvvo ná vuogáiduvvan máhttu. Maid suomelaš skuvlavuogádaga dovdamuš ja doarvái buorre suomagiela dáidu gehččojuvvo ovdun.”

Gávppoga oahpahusdoaimmahat válddii eret bargobáikealmmuhusa máinnašuvvon hámis iežas fierbmebálvalussiidduin dan maŋŋa go sámegiela dillái sisafárrejeaddjiid giellan giddejuvvui earenoamáš fuomášupmi.

Ovdditlágan ovdamearkkat gávdnjit maid eará gávppiin, ee. Tampere, gos sámegiella boahtá ovdan jámma seamma listtus sisafárrejeaddjigielai-
guin¹⁶. Miellodusin 4 (loahpas) oahpahusráđđehusa jagi 2004 dohkkehan oahppaplána vuodustusaid rávvaga čuovvu, sámegiela oahppi gidđat 2007 oažžun ‘Duodaštus oasi váldimis sisafárrejeaddjiid eatnigiela (sámegiela) oahpahussii’ (jorgaluvvon suomagielas dása).

16 Ee. Tampere gávppoga MAI -lohkanortnet 28.08.2008: Maahanmuuttajien äidinkielen opetus (Sisafárrejeaddjiid eatnigiela oahpahus) 2008–2009. Listtus leat čuovvovaš sisafárrejeaddjiid eatnigielat: albania, arabia, engelasgiella, espánja, heprea, itália, jáhpan, kiinná, kurdi, pashtu, persia, punjabi, románia, sámegiella, duiska, somála, thai, vietnam, esttegiella ja ruoššagiella.

4. Sámegeiela oahpahus sámiid ruovttuguovllu olggobealde 1987–2008

Eaktodáhtolaš sámegeiela oahpahus álggii guovtti báikegottis, Helssegis ja Soađegili girkosiiddas, 1980-logu loahpas. Roavvenjárgga gávpegis oahpahus álggahuvvui čakčat 1991. Helssega oahpahus gaskkalduvai gávcci lohkanbaji maŋŋá. Roavvenjárggas ja Soađegilis oahpahus lea addojuvvon gaskkalduvakeahtta álggu rájes. Oulus ja dan lagašguovlluin oahpahus álggahuvvui 2000-logu álggus. Sámegeiela oahpahas addi skuvllaid/báikegottiid lohku lea gulul lassánan 2000-logus, muhto oahpahussii oassálasti oahppiid lohku lea ainge hui unni ja oahpahasu joatkašuvvan eahpesihkkar. Oahpahus ii leat lihkestuvvan álggahuvvot buot báikegottiin, gos dasa livččii lean dárbu iige buohkaide dan bivdán oahppiide. (Gč. mildosa 3)

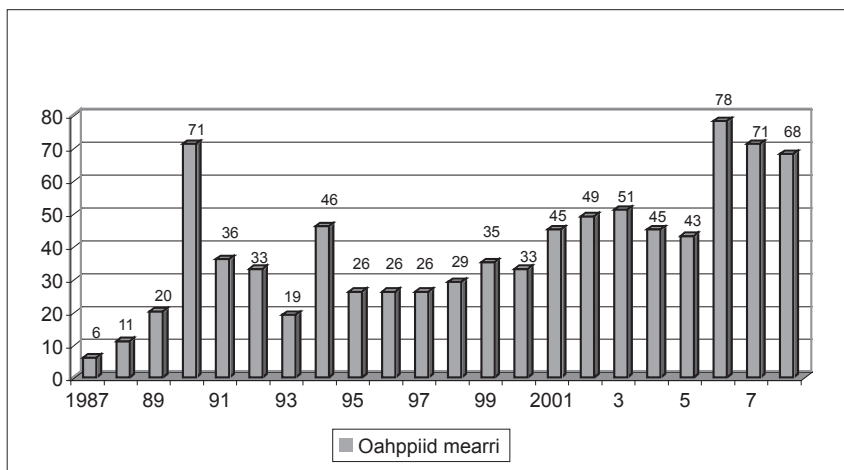
Oktasaš sárggusin ruovttuguovllu olggobealde addon oahpahasas leat leamaš čuovvovaččat:

- oahpahasu álggaheapmi riekkisdoaimman,
- eahpesihkkarvuohta oahpahasu joatkašuvvamis,
- váttisvuođat heivehit sámegeiela diimmuid lohkanortnegii,
- sámegeiela diimmut leat lasihan oahppi olles diibmomeari ja diimmut leat dábálaččat biddjon eará skuvlabeaivvi maŋŋá,
- oahppoávdnasa eahpečielga sajádat, daningo dat ii leat sáhtán leat čielgasit eatnigiela iige vieris giela oahppoávdnans,
- oahppaplánavuloš rávvagiid váilun ja unna diibmomearis šaddan veadjemeahtunvuohta sámegeiela oahppomeriid čuovvumii,
- váttisvuođat, mat laktásit oahppiid fievrredeapmái ja das šaddi goluide,
- váriid váilun albma dieđiheami ordnemis ja das čuvvon oahpahasu juksanválttisvuođat,
- smávva ja heterogenalaš oahppiid joavkkut, maidda leat oassálastán oahppit mángga jahkeluohkás ja mánggain skuvllain,
- oahppiid heterogenalaš gielladuogáš (eatnigiella, passiiva giella, giellamáhtu váilun),
- oahpaheai- ja oahppamateriálavátni,
- dieđu váilun, mii lea guoskan sihke oahpahasu lágidan skuvllaid, oahpahushálddahusa eiseválddiid ja sápmelaš vanhemiid,
- oahpahasu addin dušše davvisámegeielas; nuortalaš- ja anárašgiela oahpahus lea addojuvvon dušše oktonas dáhpáhusain virtuálalaččat,

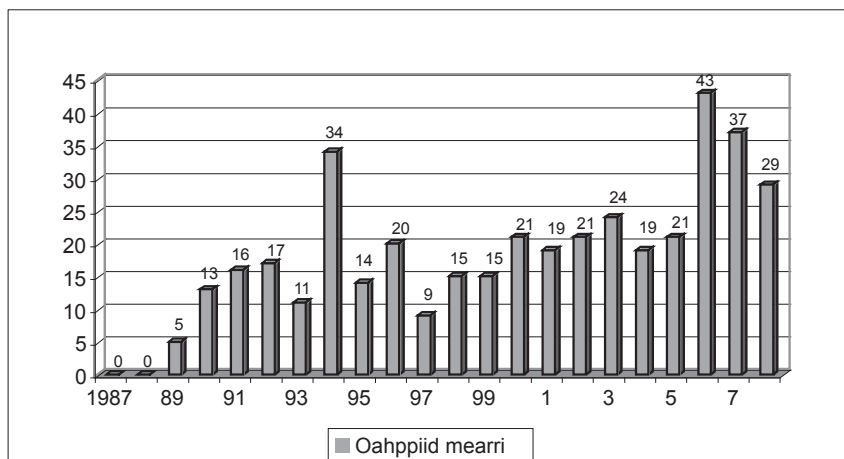
- oahpahusa buohtastahttin sisafárreaddjiid gielain addojuvvon oahpahussii jagi 1995 rájes,
- iešguđetlágan vuogit duodaštusain, maid oahppit leat ožžon sáme-giela oahpahasas.

Čoahkkáigeassu sámiid ruovttuguovllu olggobealde sáme-giela oahpahusa ožžon oahppiid loguin jagiin 1987–2008 lea čohkkejuvvon govvii 5. Govvas leat mielde maddái Soađegili girkosiidda oahppit, daningo girkosiida lea sámiid ruovttuguovllu olggobealde. Soađegili giela gullá goittotge sámiid ruovttuguovllu gielddaid jovkui ja gullá dasto ollásit sámeoahpahusa guoski sierraruhtadeami ollái. Govvii 6 leat čohkkejuvvon sámiid ruovttuguovllu gielddaid (=sámeoahpahusa sierra ruhtadeami) olggobealde sáme-giela oahpahusa ožžon oahppiid mearit jagiid 1987–2008 áigge.

Govva 5. Oahppit, geat leat ožžon sáme-giela oahpahusa vuoddoahpahasas ja logahagas olggobealde sáme-guovllu.

Govva 6. Oahppit, geat leat ožžon sámegeiela oahpahusa vuodđoahpahusas ja logahagas olggobealde sámiid ruovttuguovllu gielddaid 1987–2008.

Soadegilli sámeiguovllu rájá alde

Sámiid ruovttuguovllu ráđji johtá Soadegilli gieldda čađa. Gieldda davimus oassi, Sámi bálgoša guovlu dahjege Vuohču gili guovlu, gullá sámiid virggálaš ruovttuguvlui. Sámegeiela oahpahus álggii Vuohču skuvllas seamma áigge eará ruovttuguovllu skuvllaiguin vuodđoskuvlla boahtima mielde 1970-logus. Ruovttuguovllu olggobealde girkosiidas oahpahus álggahuvvui čakčat 1987 riekkisdoaimman. Čuovvovaš jagiid oahpahus addojuvvui bargobádjeoahpahussan. Oahpahusdilli šattai eambo bissovaš vuodu ala jagi 1996, go gielda bálkáhii ollesáigásaš sámegeiela diibmoahpaheaddji dikšut giela oahpahusa oppa gildii. Jagi 1997 rájes sámegeiela lea sáhttán lohkat guhkes vieris giellan (A2). Soadegilli logahagas sámegeiela oahpahus álggahuvvui čakčat 1996. Vuosttas abiturienta čadahii sámegeiela iskosa gidđat 1998.

Gielda vuodđudii 2000-logu álggus skuvllaid oktasaš, johtti sámegeiela lektora virggi, man vuodđun lei sámeoahpahusa sierra ruhtadeapmi, mii lei boahtán fápmui jagi 1999 álggus. Dan dihtii lea sámegeiela oahpahusa sadii uhccánačcaid stáđasmuvvamin, váikko oahppiid lohku leage velá unni juos veardida dan guovllus ássi sámeálbmoga lohku (gč. mildosiid 1 ja 3). Sámegeiela lea oahpahuvvon girkosiidas skuvllain (muhtun jagiid maid muhtun giliskuvllain) eaktodáhtolažžan ja välljenávnnsin (vieris giela ávnnsin A2 ja B2). Vuohču gili olggobealde ii leat addojuvvon eatnigiela iige sámegeielat oahpahus.

Helsset ja oaivegávpotguovlu

Oaivegávpotguovllus doaimmai 1980-logu loahpageahčen ja 1990-logu álggus sámegiela oahpahujoavku, mas ledje oahppit vuodđoskuvlla vuolimus luohkáin gitta logahahkii. Oahpahusa álggaheapmái váikkuhedje earenoamážit *City Sámit* -searvvis doaibman aktiivvalaš vanhemat. Searvi oassálasttii álgojagiid áigge maiddá oahpahusa goluide. Oahpahujoavku čoahkkani Malminkartano skuvllas, gosa vanhemat ja oahpaheaddji fievrridedje eará skuvllain boahtti oahppiid. Oahpahu ordnejuvvui dábaláš skuvlabeaivi maŋŋá oktii vahkus eaktodáhtolaš oahppoávnasasin. Sámegiela oahpahu bázi álggus earenoamáš stáhtadoarjagiid olggobeallái ja justa dán oahpahujoavkku álggaheapmi váikkuhii dasa, ahte sámegiella laktojuvvui sisafárrejeaddjiid gielaide oahpahušsui guoski stáhtadoarjjamearrádussii. Stáhtadoarjaga oažžun dán bokte lei dalle lávki ovddos, mii bođii dorvvastit sámegiela oahpahusa. Oahpahu boatkanii gávccii jagi maŋŋá.

Oahpahujoavkku vuodđudeami mannan jagiid áigge lei eastán om. oahpahušministeriija ášahussii čállojuvvon njealji oahppi minimagáibáduš. Giela oahpahusa bivdán oahppit livčče lean, muhto sin čohkken ovttá jovkui miehtá gávpoga ja oaivegávpotguovllu lei šaddan váttisin. Okta Helssega guovllu vuodđoahpahusa oahppi ja okta logahatoahppi leaba ožžon virtúalalaččat giela oahpahusa Anára gielddas. Helssega sámii leat ain ođđasit bivdán sámiedikkis veahki oahpahusa ja dan guoski dieđiheami ordnema várás.

Oaivegávpotguovllu dilli bođeš nuppástuvvat lagamus jagiid áigge. Ain eanet Helssegis ja oaivegávpotguovllus ássi smávva mánáid vanhemat hállat mánáidasaset iežaset álgogiela. Lassii mánggat vanhemat, geat eai leat nagodan sirdit álgogielaset ođđa bulvii, sávvet ahte ožžot mánáidasaset sámegiela oahpahusa skuvllas. *City Sámit* r.o. ja vuollel skuvlaahkásaš mánáid vanhemat leat doaibman aktiivvalaččat oažžun dihtii vuollái skuvlaahkásaččaide oaivvilduvvon sámegielat riekkisdoaimmaid dahje giellabeasi/ beaivedivššu. Doaibma lei álggahuvvon mángii, muhto dat lei deaividan mánggalágan váttisvuodáid. Mánáid čohkken ovttá sadjai guhkes gaskkaid duohken lei leamaš váigat. Sámegielmáhtolaš oahpaheaddjiid lei leamaš váttis gávdnat. Váikko oahpaheaddji leage muhtimin gávdnon, váttisvuohtan leat gártan bálkádási, mátkegolut ja váilevažžan vásihuvvon bargodilit.¹⁷

17 Maija Lukkaris, Irja Seurujärvi-Karis, Birit Kittis ja Karen Anni Jomppasii ožžojuvvon dieđut skábmamánuš 2008.

Oulu guovlu¹⁸

Oulu guovllus (gávpot ja lagašguovllut) sámegiela oahpahas álggahuvvui jagi 2000. Oahpahussii leat dan álggu rájes oassálastán eatnigiellan sámegiela hálli ja sámegiela vierisgiellan oahppi sámeoahppit. Oahpahusjoavkkut ja diibmooahpaheaddjit leat leamaš juo mánga jagi guokte. Lassin muhtin oahppit leat ožžon virtúáloahpahusa Anára gielddas. Lohkanjagi 2008–2009 okta logahaga oahppi oačču eatnigiela oahpahusa virtúálalaččat Anáris. Oahppiid lohku lea lassánan álggahanjagi (2000) njealji oahppis álgo nuppelohká. Oahpahusa álgimii váikkuhedje *Oulu Sámit* -searvi ja aktiiva sámevánhemat. Oulu universitehta *Giellagas*-instituhtha ollašuhtta sámegiela alla oahpahusa ja dutkamusa váldegottalaš sierradoaimma, man dihte gávpogis eai leat leamaš váttisvuodát gávdnat sámegielat oahpaheaddjiid diibmooahpahusbargguide. Lassin dat, ahte mánggat sámi vanhemat barget dahje stuđerejit universitehtas váikkuha dasa, ahte Oulu sámiin lea čavga oktavuoftaferbmi, mii veahkeha oahpahusa joatkašuvvama ja oahpaheaddjiid gávdnama.

Oulu Sámit r.o. ja sápmelaš vanhemat leat ovttasbargan gávpoga skuvladoaimmahagain ja lagašgielddaiguin. Oktasašbarggu boadusin jagi 2005 válmmaštuvvui sámegiela ja kultuvrra oahpahusa guoski oassi gávpoga vuoddoahpahusa oahppaplánai. Oahpahusa sadi lea goit ain eahpesihkkaris vuodu alde. Gávpogis ássi sámiid logu ektui sámegiela oahpahusa oahppiid lohku lea unni ja oahpahusa jotkkolašvuolta gáibida mánáid ja nuoraid vanhemiin barggu juohke jagi. Oulu Sámit r.o. lea čállán mángii sámediggái ja bivdán dan váikkuhit skuvlenpolitihkalaš mearrádusdahkkiide ruovttuguovllu olggobealde ássi sámemánáid ja -nuoraid iežaset giela oahpahusa dorvvasteami dihte.

Roavvenjárga¹⁹

Sámegiela oahpahas álggii Roavvenjárggas riekkisdoaimman 1990-logu álggus vanhemiid álgagis. Álggos oahpahas lei okta vahkkodiibmu. Diimmuid doallansadiin lea álggu rájes doaimman Lappi universitehta hárhjehallanskuvla, mii lea leamaš sajis ja skuvla njunnoša miehtemielalaš vuoiŋŋa dihte heivvolamos báiki. Hárjehallanskuvla lea doaimman oahpahusa koordinerejeaddjin ja bálkká máksi skuvlan ja máksán maid dárbbasuvvon oahppamateriáid.

18 Gáldun: Oulu Sámit r.o. čála 30.8.2004; Oulu gávpoga skuvladoaimmahaga reive 8.8.2007; Maila Vaarala ja Anne-Sire Länsman čakčat 2008.

19 Gáldun: Arja Somy-Rahko, Sámegiela oahpahusa historjá Roavvenjárggas, muittuhančála 2007; Roavvenjárgga Sámi searvi Mii r.o. reivvet 2003–2008; Ráđđádallamat gávpoga ovddasteaddjiiguin 18.9.2008 ja 31.10.2008 (Ulla Aikio-Puoskari).

Jagi 1996 álggu rájes sámegiela oahpahas lea addon guokte vahkkodiimmu. Oahpahas leat leamaš oahppit vuodđooahpahas buot jahkeluohkáin. Sámegiela logahatoahppit leat čadahán giela gurssaid sámeguovllu oahpaheadjiide virtuálalaččat dahje iehčanas gáiddusoahppin ja ožžon dárbbu mielde lassibagadallama Roavvenjárgga oahpaheadjis. Vuosttas sámegiela Roavvenjárggas álggu rájes lohkan oahppi čadahii sámegiela stuđeantaiskosa giđđat 2003.

Roavvenjárgga gávpot lea ožžon stáhtadoarjaga sámegiela oahpahussii oahpahusministeriija ášahusa²⁰ vuodul. Jagi 1999 rájes sámegiela oahpahas lea ovttaštattojuvvon gávpoga A2-gielaid oahpahussii, mii lea dahkan vejolažžan skuvlasáhtuid ordnema ja lohkanortnegii čadnon oahppadiimmuid. Roavvenjárgga gávpoga- ja dálongieldda gielddalaktaga dihte buot sámegiela oahppit ožžot doisttázii skuvlasáhtu diimmuide. Sámegiela oahpahussii leat oassálastán jahkásaččat 5–27 oahppi ja juos oahppiid lohku leamaš stuorát go 12, joavku lea juhkkjuvvon. Lohkanjagi 2008–2009 oahppiid lohku lei buot vuolimusas (oktiibuot guhtta oahppi) ja sámegiela oahpahas lea váras nohkat oppalohkáin go oahpahas dál oážžu oahppit gerget vuodđooahpahas.

A2-gielaid oahpahas guoski gávpoga mearrádusaid²¹ ja oahpahusministeriija ášahussii gulli njuolggadusa 'Težas eatnigiela oahpahas stáhtadoarjja'²² seammaáigásaš čuovvun lea dolvon dillái, mas sámegiela oahpahas joatkašuvvan orru veadjemeahtun. Skuvlenlávdegotti giđđat 2008 dahkan mearrádusa mielde A2-gielaid oahpahussii oassálasti oahppiide eai šat ordnejuvvo sáhtut skuvllaid gaskkas ja A2-giela joavkku vuodđudeami unnimus vejolaš oahppiid lohku lea 15 oahppi. Lávdegotti mearrádusa mielde unnimus vejolaš oahppiid logus sáhtta goit sámegiela bokte boahtit vuostá. Mearrádus lea juo vuosttas ollašuttinjagi (2008) dagahan dan, ahte A2-gielaid oahpahas oážžu oahppiid olles mearri lea mearkkašahtti láhkáin geahppánan (-49 %). Sámegiela oahpahussii eai leat váldojuvvon ođđa oahppit. Lassin oahpahusministeriija stáhtadoarjaga oážžuma guoski ášahusa 3 § (gč. ovddabealde) čuovvun lea dagahan dan, ahte sámegiela oahpahas bivdán oahppiid etnikkalaš duogážit leat čielggaduvvon. Sámiid ruovttuguovllus ii leat dákkáraš etnikkalaš válljen.

20 Opetusministeriön asetus 392/2007 vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista (Oahpahusministeriija ášahus vierisgielat, sámegielat ja románagielat oahppiid dievasmahtti oahpahussii vuodđooahpahas ja logahatskuvlejumis miedihuvvon stáhtadoarjaga vuodustusain).

21 Gávpoga skuvlenlávdegotti A2-gielaid oahpahas guoski mearrádusat 19.3.2007 ja 28.2.2008.

22 Gáldun Ellen Näkkäläjärvis, sámedikki čohkken oahpahusstatistihkain ja giđđat 2006 ja 2007 dahkkon gažadallamiid bokte ožžujuvvon diedut.

Tampere²³

Sámegiela lagašoahpahas (oahpaheaddji báikki alde) álggii Tampere vuoddoskuvllas čakčat 2006. Oahpahas lea 'vuoddooahpahas dievasmahtti' davvisámegiela oahpahas ja dat lea ordnejuvvon Tampere guovddáža Aleksanteri skuvllas, gos skuvlla dihtorluohkká/girjerádjju lea doaibman oahpahaslatnjan. Oahpahas lea oahppiide eaktodáhtolaš ja dat lea ordnejuvvon skuvlabeaivvi lohppii oktii vahkus. Vuosttas jagi oahpaheaddjin doaimmai sámegiela logahatstuđeanta, čavčča 2007 rájes diibmoahpaheaddjin lea doaibman skuvlejumi ožžon sámegiela oahpaheaddji. Oahppaplána sámegiela oahpahas várás lea gárvvásmuvvamin oahpahasdoaimmahaga ja vanhemiid oktasašbargun.

Lohkanjagi 2006–2007 Tampere ledje oktiibuot čieža sámegiela oahppi, geain viidas ledje Aleksanteri skuvllas ordnejuvvon eaktodáhtolaš giela oahpahas. Guokte logahaga oahppi oaččuiga vieris giela oahpahas Anára gieldda oahpaheaddjis virtúálalaččat. Lohkanjagi 2007–2008 oahppiid lohku lei ainge čieža, guhtta oahppi ledje vuoddooahpahas ja okta logahaga oahppi oačču fierbmeoahpahas Anára gielddas. Lohkanjagi 2008–2009 oahppit ledje vuosttas luohkás čihččet luohká rádjai ja buot iešguđetge jahkeluohkás. Joavku lei sihke ahkejuohkásumi ja gielladáiddu dáfus hui heterogenalaš. Sámegiella lei guovtti oahppi eatnigiella, golbma eará ohppe dan odđa giellan, mas fuolakeahhtá sámegiela ii sáhte doallat sidjiidege vieris giellan. Vuoddooahpahas sámegiela oahppit ledje oktiibuot vihtta, lassin Tampere kránnjágielddas Orivesis okta logahatoahppi oačču sámegiela oahpahas virtúálalaččat Anára gielddas.

Sápmelaš vanhemiid ja gávpoga oahpahasdoaimmahaga oktasašbargu lea leamaš buorre ja gávpot lea figgan buoremus lágis mielde ordnet vejolašvuodaid oahpahussii. Sápmelaš vanhemat leat goit atnán amasin, ahte sámegiella buohtastahttojuvvo gávpogis oahpahuvvon stuorra sisafárrejeaddjigielaide dego ovdamearkan arábai, espánjai, engelasgillii ja punjabii.

23 Materiálat, maid sámedikki juohká nuvttá, eai heiven virtúáloahpahas buot oahppiide. Skuvllat galge oastit materiála, man priváhta girjeoastideaddji Girjegisiá Os lei buvttadan.

5. Sámeoahpahusa ollisvuohta

Ruovttuguovllus addojuvvon vuoddoahpahus 2004–2007

Oahpahusdilis leat oaidnimis sihke ovddos mannan ja fuolastuhtti áššit. Ovdánanlávkin sáhtta doallat 1) sámegiela oahpahusa viidáneami sisttisdoallat ain eanet oahppoávdnasiid, 2) oahpahus lea 2000-logu álggu rájes addon buot golmma sámegillii ja 3) čávčča 2007 rájes sámegiela oahpahus addojuvvo buot ruovttuguovllu gielddain.

Anárašgielat oahpahus lea lassánan veháš. *Nuortalašgielat oahpahus* lea boatkaneamin ja giela oahpahusdilli fuolastuhtti. *Nuortalašgielat oahpahus* addojuvvo dušše muhtun oahppái (lohkanjagi 2007–2008 guoktásii), eaige skuvlii leat šat boahtimin nuortalašgielat mánát. *Davvisámegiela oahpahusa* oážžu oahppiid lohku lea lassánan vehá. Sámegiela oahpahus geahppána (buot sámegiela) ollu, go boahtit bajit jahkeluohkáide. Oahpaheaidilli lea šaddan heittogin 2000-logus. Oahpaheaddjivátni guoská eanemusat anárašgiela ja nuortalašgiela oahpahusa ja buot golmma sámegillii addon ávnnasoahpahusa.

Eanodaga gielddas *sámegiela oahpahusa* oážžu oahppiid lohku lea lassánan veháš (20>23), *Anára* gielddas bisson seammán (57) ja *Ohcejoga* gielddas lassánan veháš (62>64). Soađegili Vuohčus sámegiela oahpahus álggahuvvui vuosttas geardde čakčat 2007 guovtti oahppái. *Sámegiela ávnnasoahpahusa* oážžu oahppiid lohku lea luoitán Eanodagas 28 (87–59) ja *Ohcejogas* 7 (28–21). *Anáris* giela oahppiid lohku lea lassánan 14 (111>125) ja *Soađegilis* 5 (54>59). Oppalohká ruovttuguovllu vuoddo-skuvllain sámegiela ja sámegillii oahppi oahppiid lohku lea jagiid 2004–2007 gaskkas geahppánan 36 (439>403).

Ruovttuguovllu logahagat 2004–2007

Sámegiela oahpahus addojuvvui dušše *Ohcejoga* sámelogahagas, oktii-buot čieža oahppái (nuppástus +–0). Oahpahus lea eahpesihkkaris vuodu alde oahpaheiváni ja suomagiela stuđeantadutkosa dihte. Mánnggat vuoddoahpahusa sámegillii ožžon oahppit molsot iežaset oahpahusgiela juo ovdal logahatoahpuid sihkkarastima dihte stuđeantadutkosa čadaheami. Sámegiela iskosa lea vejolaš čadahit stuđeantadutkosis. *Anáraš-* ja *davvisámegiela* lea leamaš vejolaš čadahit eatnigiela dahje vieris giela iskosa, nuortalašgielas duššefal vieris giela iskosa. Vuosttas golbma nuortalašgiela stuđeantaiskosa čadahuvvojedje giđdat 2005.

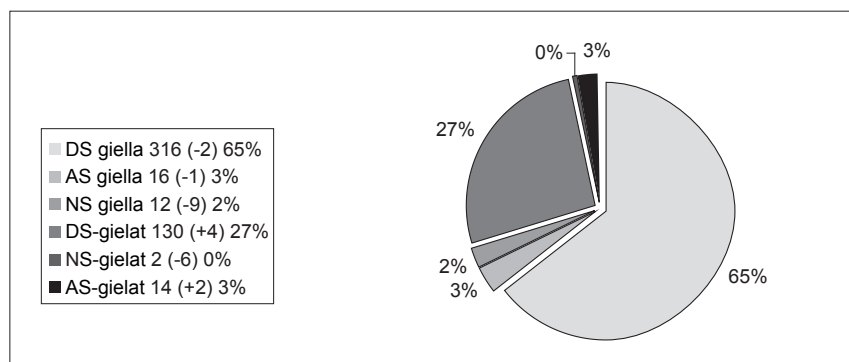
Ruovttuguovllu gielddaid logahagain sámeziela ja sámezielat oahpahusa oážžu oahppiid lohku lea geahppánan jagiid 2004–2007 11 (61>50).

Ruovttuguovllu olggobealde

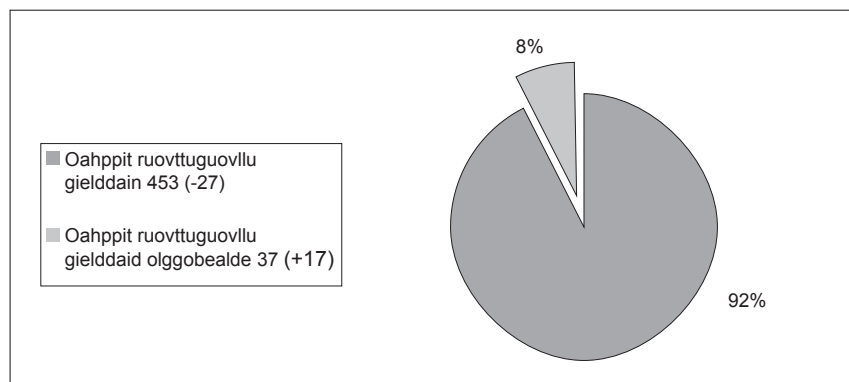
Ruovttuguovllu gielddaid olggobealde sámeziela oahpahusa ožžon oahppiid lohku lassánii čávčča 2004 20 oahppis 37 oahppái čávčča 2007 rádjai, geain 30 vuodđooahpahusahkásačča ja čieža logahatoahppi. Earret ovtta anárašgielat oahppi oahpahuvvon giella lea leamaš davvisámeziella.

Ruovttuguovllu olggobealde ii leat sámezielat oahpahus. Lohkanjagi 2008–2009 ruovttuguovllu gielddaid olggobealde sámeziella oahpahuvvui oktiibuot 27 oahppái, geain 21 ledje vuodđooahpahusa oahppit ja guhtta logahaga oahppi, geat ožžo fierbmeoahpahusa Anáris. Logahaga oahppiin okta čadáhii sámeziela eatnigiela gursasaid. Geahča mildosa 3.

Govva 7. Sámeoahpahus oppalaččat 2007–2008/ olles riika. Oahppiid mearri oktiibuot 490 (-10 čávčča 2004 rájes). Sárgaid siste rievdadus skuvlajagi 2004–2005 ektui.

Govva 8. Sámeoahpahus ruovttuguovllu gielddain ja eará sajiin riikkas 2007–2008. (vástideaddji oasis čakčat 2004: 96% ja 4%)

6. Bargojoavkku geavtlaš doaimmat ja Sámi virtuálaskuvla -prošeakta

Bargojoavkku bargu álggii jagi 2006 geasi álggus. Čuovvovaš skuvlajagi álgui lei áigi dušše guokte mánotbaji, mas fuolakeahhtá bargojoavku mearridii geahččalit álggahit sáme giela fierbmeoahpahusa ruovttu-guovllu olggobealde. Vánhemiid fierpmádaga, šleahgaboastaoktavuođaid ja diedihangaskaomiid geavahemiin dat geahččalii iešguđet guovllus Suomas juksat bearrašiid, geat háliidit sáme giela oahpahusa mánáidasaset. Vánhemiidda doaimmahuvvui diedáhus Sámedikki ja Sámi oahpahus-guovddáža Sámi virtuálaskuvla –prošeavtta ulbmilis oažžut áigái giela oahpahusa vuodđoskuvlla ja logahaga oahppiide. Loahpalaš ulbmilin lei ožžut virtuáloahpahusa bissovaš vuodu ala ja bissovaš doaimman ja ná dorvvastit iežasaset giela oahpahusa maid ruovttuguovllu olggobealde ássi sámiide.

Dalán barggu álggus čielggai, ahte oktasašbargui dárbbášuvvui mielde maid miinu sáme guovllu gielddain, daningo oahpahusguovddáži addon oahpahusa ordnenlohpi ii guoskan vuodđooahpahusa. Oahpahusa organiseremin ledje dakko guokte doaimmi, sámediggi ja sámi oahpahus-guovddáš, main guktuin lei figgamuš oahpahusdili ovddideapmái, muhto goappásge ii lean doaimmaváldi iige ekonomalaš dahje olmmošresursa ášši hárrái. Anára giela lei miehtemielalaš fierbmeoahpahusa ordnemii ja oahpahus álggahuvvui, váikko gielddas livččii lean dárbu geavahit iežas oahpaheairesursasid oppalohkái iežas gieldda oahppiid oahpahussii. Geasi áigge ja velá skuvlajagi álggedettiinge bargojovkui bohte bivdagat vánhemiin. Oahpahus ordnašuvai Anára gieldda oahpaheaddjiid bokte oktiibuot 13 oahppái, mii lei sullii bealli dan oahppiid logus, masa vánhemat ledje bivdán oahpahusa. Lassin lea čielggas, ahte bargojoavkku diedáhusat jukse dušše unna oasi ruovttuguovllu olggobealde ássi bearrašiin, main leat vuodđooahpahus- ja logahatahkásaš mánát.

Sámi oahpahusguovddáža Sámi virtuálaskuvla -prošeavttas gávdnon teknihkalaš čuovddus veahkehii oahpahusa ordnema, muhto ovddabealde ledje ollu váttisvuodát:

- bargojoavku lei menddo manjit jođus oahpahusa ordnemis ja bivdagat áiggi ja oahpahanlanja ordnemii skuvlla sáme giela oahppái (muhtumin dušše ovtta oahppái/ skuvla) vásihuvvui skuvllain váttisin;

- skuvllat eai lean dáhtolaččat váldit oasi oahpahusa goluide, mat šadde oahppamateriálain²⁴ ja unna teknikkalaš veahkkeneavvuid (headset) skáhppomis. Skuvllain gehččojuvvui, ahte golut gulle oahpahusa ordnejeaddjái, dán dilis Anára girkosiidda vuoddoskuvlii. Stuorát golut šadde liseansamávssuin. Daidda veahkkin bođii *Lappi fierbmeskuvlaprošeakta*, man liseanssaid lei vejolaš geavahit ulbmilii nuvttá. Sámi oahpahusguovddáš ráđđádalai ruhtadeamis eiseváld-diiguin mángii. Anára gielda geavahii goluide virtúalaoahpahusa ovddideapmái ožžon stáhtadoarjaga;
- maiddá virtúalaoahpahusa bearráigeahču ordnen ja lohkanortnega oktii heiveheapmi dagahii váttisvuodaid sihke oahpahusa oažžu ja dan addi skuvllas, erenoamážit juos seammá fierbmeoahpahusjoavkkus ledje oahppit mángga skuvllas;
- sáme gielat fierbmeoahpahusmateriála ii olus lean ja oahpaheaddji ráhkadii dan oahpahusa ovdánettiin dárbbuid mielde.

Vánhemat ja oahppit ledje duđavaččat álgán oahpahussii, váikko dat dagahii badjelmearalaš váttisvuodaid sidjiide iige oahpahusa joatkašuvvamis lean diehtu. Bargojoavku sáddii ođđa diedđáhusa ovttas gárvves almmuhanskoviin giđđat 2007. Geahččaleami bohtosat ledje seammát ja oahpahus ordnejuvui seammasturrosaš oahppiid jovkui go ovddit jagi. Sámi virtúalaskuvla -prošeavtta koordináhtor ráđđádalai ja soabai oahpahusa geavatlaš ordnemiin iešguđet guovllu skuvllaid rektoriiguin ja doalai oktavuodaid maid vánhemiidda ja Anára gildii. Fierbmeoahpahusa oahpaheaddjit ožžo dárbbaslaš teknikkalaš skuvlejumi sámi oahpahusguovddážiis.

Oahpahus addojuvvui *Learnlinc*-gáiddusoahpahusvuogádagas nu, ahte oahpahus lei lagasoahpahusa ja fierbmeoahpahusa gaskasaš vuohki daningo oahpaheaddji lei olles áiggi mielde fierpmis. *Learnlinc* lea vásihuvvon eará molssaevttuid ektui buoremus čoavddusin daningo dat doaibmá bures ja das dárbbášuvvon rusttetgáibádušat leat govttolaččat. Dábalaš fierbmeoktavuođa lassin dárbbášuvvojit bealjus-mikrofovnnat (headset) ja pc-dihtor. Maiddá webkamera atnin lea leamaš vejolaš.

Ovta virtúalaoahpahusdiimmu haddin árvoštallojuvui vádjit 40 euro. Virtúalaoahpahusa oassin galggašii leahkit maid oahppiid ja oahpaheaddji fysalaš deaivvadeapmi, masa lohkanjagiid 2006–2008 ollašuttuojuvvon geahččaleamis eai lean resurssat.

²⁴ Materiálat, maid sámedikki juohká nuvttá, eai heiven virtúalaoahpahusa buot oahppiide. Skuvllat galge oastit materiála, man priváhta girjgoasttideaddji Girjegisiis Os lei buvttadan.

Geahččaleami áigge fierbmeoahpahusa Anára gielddas ožžon oahppiid logut ja báikegottit:

2006–2007

Vuodđoskuvllat: Kempele 2, Vääksy 1, Jyväskylä 3, Lohikoski 3, Iitti 1, Liperi 1

Logahagat: Tampere 2, Vääksy 1, Pello 1, Liperi 1

2007–2008

Vuodđoskuvllat: Kempele 1, Vaasa 2, Liperi 1, Tuusula 1, Iitti 1

Logahagat: Jyväskylä 1, Tampere 1, Roavvenjárga 4

Lassin Hollánda/ Rotterdam, 1 anárašgiela vuodđooahpahusa oahppi

Sámi virtuálaskuvla -prošeavttas

Sámi virtuálaskuvla -prošeakta lei álggahuvvon erenoamážit sámenuoraid, muhto maid rávesoahppiid dárbbuid várás ja dan vuosttas doaibmaguovlun ledje sámeguovllu skuvllat. Prošeavtta váldoulbmilat ledje 1) čielggadit fierbmeoahpahussii/ gáiddusoahpahussii heivvolaš teknihkalaš čovdosiid ja gaskaomiid, 2) hábmet odđalágan, dásseárvosaš ja njuovžilis vugiid ordnet sámegiela ja sámegielat oahpahusa, ja 3) ovdidit oahpaheaddjiid ja skuvllaid atnui resursabánkku sámiin ja sáme-kultuvrras. Lassin ulbmilin lea leamaš ovddidit oahpaheaddjiid fierbmeopedagogalaš dáidduid ja gáiddusoahpahusa oahppoplánaid. Prošeavtta ulbmilin lei ovddidit erenoamážit sámeguovllu oahpaheaddjiid fierpmádaga, oktasašbarggu ja sámegiela ja -kultuvrra oahpaheairesurssaid juohkima oahppiid ja studeanttaid dárbbuid várás, geat leat mángga sajis.

Go prošeavttas ožžon hárvánupmi ja teknihkalaš válmmašvuodát ledje juo anus, prošeavtta koordináhtor lei goit gárvvis veahkehit fierbmeoahpahusa johtui fidnema maid ruovttuguovllu olggobeale vuodđooahpahusas ja logahatskuvlejumis. Virtuálaoahpahusa ovddideapmi joatkašuvvá ain (2009) Sámi oahpahusguovddážiis odđa ESR-prošeavtta bokte, muhto oahpahusguovddážiis ii leat vejolašvuhta ovddidit sámegiela oahpahusa vuodđooahpahusa oahppiide. Oahpahusguovddáš lea maid vuodđudan odđa virtuálaoahpahusa plánejeaddji virggi. Fierbmeoahpahusa addin muhtun logahaga oahppái ruovttuguovllu olggobeallai joatkašuvvá ain Anára gieldda iežas doaibman.

Sámi oahpahusguovddáš lea ohcan váriid riikkaviidosas sámegiela ja kultuvrra oahpahusprošeaktii, mas lea mielde maiddá sámegiela oahpahus vuodđoskuvllaide. Prošeaktaohcamušas válmmaštuvvon árvvoštallama mielde oahpahusguovddáš sáhtašii vástidit sámegiela oahpahusa

ordnemis oppa riikka vuodđoskuvllain sullii 280.000 euro jahkásaš ruhtademiin. Ruhtadeami váiluma lassin oktan hehttehussan lea dat, ahte oahpahasguovddáža birra addon láhka ii vuos daga vejolažžan vuodđooahpahusa addima. Lága leat bárrásiin ođasmahttimin, muhto ahte dát ášši lea ođastusas fárus ii leat sihkkar²⁵.

25 Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:3 (Oahpahasministeriija bargojoavkomuittuhančállagat ja čilgehusat).

7. Sámedikki bealiváldimat

Sámedikki cealkámušain ja evttohusain oahpahasministerijai ja riikka-beivviid lávdegottiide sámeoahpahas lea gieđahallojuvvon ollisvuoh-tan, mas leat mielde sihke ruovttuguovllu gieđdat ja báikegottit, mat leat daid olggobealde. Jagi 2004 rájes cealkámušain lea giddejuvvon duodalaš fuomášupmi dasa, ahte dálá njuolggadusaid čuovvumuššan sámeoahpa-husa olggobeallai báhcá unnimustá 50 % vuodđooahpahasahkásaš sáme-oahppiin. Nuppi dásis (logahat- ja ámmátskuvlejumis) dát oassi lea árvvoštallojuvvon velá stuorábun.

Sámedikki mielas dilli lea Suoma vuodđolága ja Suoma addin riikkaid-gaskasaš čatnasumiid ja eamiálbmogiid vuoigatvuodaid vuostá. Sáme-diggi lea váruhan, ahte dákkár dilli boahdá jođánit doalvut sámeálbmo-ga ovttagielašvuhtii ja oktavuodaid boatkaneapmái sámeservodahkii. Cealkámušain gávnnahuvo, ahte eiseválddiid berošmeahtunvuoha oaivvilda sámiiid suddadeami váldoálbmogii oahppogeatnegasvuoha-skuvlla bokte.

Sámediggi lea bivdán oahpahasministeriija ásahit bargojoavkku, man bargun livččii čielggadit sámeoahpahas ollisvuoda, dan guoski doaimma- ja ruhtadannjuolggadusaid, oahpaheaddji- ja oahppamateriáladiliid, oahppaplánaid, oahpahas oazžuma ja hálddahusa. Bargojoavku galggašii bidjat johtui sámeoahpahas diđolaš, oppalaš ja plánejuvvon ovddi-danbarggu. Lassin leat bivdán sámeoahpahas gieđahallama sierra eará vehádagaid, ee. sisafárrejeaddjiid iežaset gielain addon oahpahu-sas ja vuodđudit sámedikki ja oahpahasministeriija gaskii jeavddalaš sámeoahpahas guoski ráđđádallan- ja raporterengeavadaga. Sámedik-ki vejolašvuodaid sámeoahpahas ovddideapmái ja skuvlejumi ordne-jeaddjiid ja sápmelaš vanhemiid doarjumii galggašii buoridit. Oahpahas-ministeriija ii leat doisttázii ásahan bargojoavkku iige váldán beali váttisvuodaide.

Guovvamánus 2006 oahpahasministerijai dahkkon *Paras*-prošektii laktá-seaddji evttohusas²⁶ gávnnahuvo ee. ná:

26 Sámedikki arkiiva, Dnro 99/D.a.2/2006; Ráđđádallan 3.2.2006.

”Sámeoahpahussii laktásit mearkkašahtti váttisvuodát ja váilevaš-
vuodát, maid čoavdimii lea vejolaš láchčit eavttuid gieldda- ja
bálvalanortnega ođasmahttima oktavuodas:

1. sáme-gielat oahpahus gillá **oahpaheaddji- ja oahppamateriála-
vánis** ja sáme-gielat oahpahusa oassi geahppána čielgasit go
oahppi sirdašuvvá vuodđoahpahusa bajit luohkáide – stuorámus
váilevuodát gusket anáraš- ja nuortalašgielaid ja -gielat oahpahusa;
2. gielddain leat váttisvuodát oahpahasláhkaásaheami gáibidan sáme-
gielat oahpahusa **sierra** oahppaplána ráhkadeamis, daningo bargu
lea ođas ja das váilot oktasaš rávvagat;
3. sámeoahpahusa oktilas oahppaplána váilun oaivvilda dan, ahte
oahppaplána vuodustusain **sámiid oahpahussii áсахuvvon oktasaš
ulbmilat** válđojit vuhtii deivvolaččat;
4. oahpahusa bohtosiin, diliin, ulbmiliid juksamis, oahppaplána
vuodustusain áсахuvvon ulbmiliid ollašuvvamis (ee. guovtte-
gielatvuohta ja sámi kultuvrra vuhtii váldin) ja sámeoahppiid
oahpahaslaš vuoigatvuodaid ollašuvvamis suopmelaš skuvllas
váilu árvoštallama bokte fidnejun diehtu, man vuodul oahpa-
husa sáhtašii boahhteáiggis ovddidit. Skuvlema árvoštallan lea
vuodđuduvvan láchkii jagi 1999 rájes, mas fuolakeahhtá sámeoahpa-
hus ii leat mielde nášuvnnalaš árvoštallanprográmmain; ja
5. ruhtadeapmi, mii lea fámus, dorvvasta oahpahusa ordnema dušše
sámiid ruovttuguovllus, mas boahhtá ahte **badjel bealli vuodđo-
oahpahasahkásaš sámemánáin ja -nuorain báhcet ollásit eatni-
giela ja eatnigielat oahpahusa olggobeallai**, iige dán oahpahas
lea vejolaš čuovvut oahppaplána vuodustusain meroštallojuvvon
oahpahusa sisdoaluid, ulbmiliid iige diibmojuohkonjuolggadusaid.

Sámeoahpahusa dorvvasteapmi gáibida ollislaš ovddideami ja dan
sihkkarastima, ahte skuvla ii šat joatkke sámiid suddadeami iige
ovddit giellamolsu, masa dálá dilli vealtameahhtumit doalvu.
Sámedikki váikkuhan- ja mearridanválddi galgá lasihit čielgasit ja
hábmēt dan skuvlen- ja oahppamateriáladoaimmahagas oahpahusa
ovddideamis vástideaddji guovddáža. Sámeoahpahus lea suopmelaš
skuvlla siste hui unna oassi, man ovddideami ii oaččo guođdit nu
ahte dat dikšojuvvo deivvolaččat ja biđgosit. - - - ”

Golgotmánus 2007 addojuvvon oahpahasministeriija ovtaveardásaš-vuođaplána guoski čealkámušas²⁷ gávnnahuvvo ee. ná:

”Sámediggi háliida giddet fuomášumi sámiid dillái Suoma áidna eamiálbmogin, mii gáibida ee. ministeriijain sámiide álbmogin gulli servvodatlaš, ii dušše persovnnaid guoski vuoigatvuođaid, vuhtii váldima daid ásahasaid válmmaštallan-, stáhtadoarjja-, strategiija- ja plánenbarggus. Sámediggi čujuha Suoma vuodđoláhkii, mas mearriduvvo ee. sámiid eamiálbmotsajis, sámiid vuoigatvuođas iežaset gillii ja kultuvrai sihke sámiide sin ruovttuguovllus gulli kulturiešstivrejumis, mii lea kollektiiva eamiálbmotvuoigatvuođain, mat leat fámus, nubbin dehalamos. Dehalamos eamiálbmotvuoigatvuohtan sámediggi doallá vuoigatvuođa kulturlaš eallimis ceavzimii (*cultural survival*), mii lea njunuš prinsihpan ee. ON oktasaš-čoahkkima aiddo dohkkehan eamiálbmogiid vuoigatvuođaid guoski julggástusas. Suoma ráđđehusa ovddasteaddjit ledje aktiivvalaččat ovddideamin julggástusa dohkkeheami.

Vuodđolágas mearriduvvon eamiálbmotvuoigatvuođat mearkkašit stáhta ja sámiid gaskavuoda earalágan luonddu juos veardida stáhta ja eará vehádagaid gaskavuhtii. Oahpahasministeriija galggašii njuolggaduslaččat čuovvut ovtaveardásašvuođaplána miehtemielalaš sierrameannudeami prinsihpa ja ollašuttit sámiide vuodđolágas dorvvastuvvon vuoigatvuođaid sin doaimmain. Eamiálbmotsaji vuodđun riikkaidgaskasaš vuoigatvuođas atnojuvvojit dáid álbmogiid kolonisátiohistorjjá, ruovttueatnamis dahkkon vealaheapmi ja suddadanpolitihkka. Dán historjjás boahtti sámiid giela- ja kultuvramolsun lea ovdánan viidásit ja buot Suomas hállon golbma sáme-giela leat dálá riikkaidgaskasaš luohkkájuogu mielde áittatvuložat, anáraš- ja nuortalašgiella lossadit áittatvuložat. Dat oaivvilda dan, ahte dát gielat ja kultuvruogit, mat leat daid vuodđun, eai sirdašuva odđa buolvvaide (*intergenerational transmission*) positiiva sierradoaimbajuid haga. Oahpahasministeriija hálddahussuorgi lea guovddáš sajis sáme-giela ja kultuvrra boahteáiggi dorvvasteamis.”

27 Sámedikki arkiiva, Dnro 494/D.a.2/07.

8. Mo sámeoahpahusa saji sáhtašii dorvvastit? – ovddidanevttohusat

Bargojoavkku mielas sámeoahpahusa dáládilli einnosta máhccama álbmotskuvlla áigái, goas sáme gielas ii lean sadji oahpahusas ja sámiiid giellamolnsun ovdánii jođánit. Sámiiid ruovttuguovllu olggobealde ássi sámemánáid ja -nuoraid dilli muittuha sin áhkuid ja ádjáid mánnávuoda dili. Go giela eai oahpat skuvllas, dan hállit báhcet lohkan- ja čállin-dáidduheapmin iežaset gielas. Giela hálliid lohku geahppána eaige ođđa giela geavaheaddjit šatta. Dat geainna lea heittogamos gielladáidu maset juogo gielaset ollásit dahje giella báhcá ovdánkeahtá, daningo revitališuvnna vejolažžan dahkki giela čálalaš háldui váldin ii leat vejolaš.

Sápmelaš vanhemat ja báikkálaš skuvlaeiseválddit leat geahččalan oktasašbarggus ovddidit sáme giela oahpahusa guovlluineaset. Čielgasamos ovdamearkkat dán oktasašbarggus leat Roavvenjárgga, Oulu, Tampere ja Helsset gávpogat. Báikegottiin, main eai leat nu ollu sápmelaččat, vanhemat leat dávjá bivdán sámedikkis veahki dillái ja jáhkán dan iešstivrengánan sáhttit váikkuhit oahpahusa ordnemii. Sámedikki vejolašvuodát váikkuhit iežas álbmoga oahpahussii leat goit hui uhcán iige sámiiide vuodđolágas dorvvastuvvon kulturiešstivrene leat ollašahthtojuvvon skuvlejumi suorggis. Sámedikki vejolašvuodát ollet ságastallamiidda báikkálaš eiseválddiiguin ja dieđuid addimii oahpahusa guoskevaš mearrúsaid birra. Lassin dat sáhtá doaimmahit skuvllaide oahppamateriála, mii oahpahusas dárbbášuvvo.

Sámeoahpahusa ovddideapmi njuolggadusaid vuodul, mat leat fámus, nu ahte dan ollisvuoda ii koordinere oktage eiseváldi, ii leat vejolaš ja oahpahusa ovddidanulbmilat dolvot erenoamáš diliide. Ođđasamos ovdamearka oahpahusdili buorideapmai figgi, muhto veadjemeahtun dillái doalvu dáhpáhusain gávdno Roavvenjárggas. Sáme giela oahpahusa sajadaga hálidedje buoridit bidjamiin sáme giela A2-gielaid, ja daid mielde skuvla-sáhtuid ja bissovaš lohkanortnegiid ollái. Sáme giela oahpahus A2-giellan bajidii giela oahpahusa árvodási ja attii sihke oahpaheaddjái ja oahppiide dovddu oahpahusa bissovašvuodas ja dan gullamis 'normála' skuvlabargui. Seammás gávpot sihkarasttii áidna vejolaš sáme giela oahpahussii oaivvilduvvon ruhtadeami, mii lei oažžumis, ja ozai oahpahusráđđehusas "sisafárrejeaddjiid iežaset eatnigiela, sáme giela ja románagiela oahpahusa - - -" sierra stáhtadoarjaga, ja ná beasai dán stáhtadoarjaga birra addon njuolggadusaid ollái.

Erenoamážin dili dahká A2-giela ja ”sisafárreaddjiid iežaset eatnigiela, sámegielat ja románagiela oahpahusa- -” sierra stáhtadoarjaga guoski mearrádusaid gaskavuoda ruossalasvuotta. Sámegiela oahppit, geat Roavvenjárggas leat leamaš sámegiela oahpahusa váimmusjoavku buot dáid jagiid, leat ožžon iežaset eatnigiela oahpahusa guhkes vieris giela (A2) namas. Nuppe dáfus guhkes vieris giela oahpahussii ii goitge leat sáhtttán váldit dakkár oahppiid, geaidda sámegiella livččii duodaid vieris giella. Oahpahusministeriija addin ásahus²⁸ gáibida, ahte oahppit leat sámegiela eatnigiellan hálli dahje, ahte giella lea oahppi ruovttus geavahuvvon giella. Sámegiela dáidemeahtun sámehoahppiin dahje ii-sápmelaččain ii leat vejolašvuotta sámegiela oahpahusa oažžumii, dasge fuolakeahhtá ahte oahpahus fállujuvvo vieris giellan (A2), juos oahpahusa ordnejeaddji čuovvu dárkilit oahpahusministeriija ásahusa njuolggadusaid. Dán dihte oahpahusa fállan mángga oahppái lea veadjemeahtun ja joavkkut bisso hui unnin ja heterogenaččat. Dili sáhtá dulkot nu, ahte dán áigge sámegiela oahpahusa ruovttuguovllu olggobealde guoski mearrádušat, mat leat fámuš, ráddjejit dán oahpahussii vuoigadahtton oahppiid joavkku, oahpahussii geavahuvvon vahkkodiimmuid ja oahpahusa ruhtadeami nu čavgadit, ahte oahpahusa ovddideapmi šaddá veadjemeahtumin.

Bargojoavkku mielas sámehoahpahusa ollislaš ovddideapmi ja giela oahpahusa oažžun lunddolaš oassin skuvlabarggu miehtá riikka galgá álggahuvvot johtilit. Ovddabealde gieđahallon, njuolggadusaid dagahan eastagiid ja čuolmmaid galgá čovdit ja oažžut sámehoahpahusa ‘normála dillái’, mas giela oahpahusordnemiin váldojit vuhtii oahppiid iešguđetlágan gielladuogážit: oassi sámehoahppiin hállá sámegiela eatnigiellan, oassái dat lea heittogabbot hálddašuvvon nubbi giella ja oasis ii leat ollege gielladáidu. Lassin skuvllain, erenoamážit davvin, leat maid eará oahppit, geat háliidivčče oahppat sámegiela. Jagi 2004 fápmui bohtán sámegiellalága njuolggadusaid ollašuhttin gáibida odđa giella hálliid šaddama. Gos eará sajis dat sáhtášedje bohtit go skuvlla vieris giela oahpahusas?

28 Opetusministeriön asetus 392/2007 (Oahpahusministeriija ásahus vierisgielat, sámegiela ja románagiela oahppiid dievasmahtti oahpahussii vuoddoahpahusas ja logahatskuvlejumis miedihuvvon stáhtadoarjaga vuodustusain).

Ovddidanevttohusat

1. Oahpahusministeriija ásaha johtilit bargojoavkku, man bargun lea válmmaštallat sámeoahpahusa ollislaš ovddidanplána, dárkkistit ja divvut sámeoahpahusa guoski doaiman- ja resursanjuolggadusaid ja válmmaštallat sámedikki saji sámeoahpahusa iešstivrengánan guoski meannudanvugiid ja njuolggadusaid.
2. Sámegiela oahpahusa galgá sirret sisafárrejeaddjiid ja eará vieris gielaide oahpahusa guoski ásahusas ja válmmaštallat sámeoahpahusa ollisvuoda oppa riikkas guoski njuolggadusa/njuolggadusaid. Sámegiela oahpahusa ovddideami galgá dahkat vejolažžan oppa riikkas nu, ahte oahpahusláhkaásaheamis ja oahpahusplána vuodustusin mearriduvvon oahpahusgiela, eatnigiela ja girjjálašvuoda sihke sámegiela vieris giela oahppávnnsin guoski njuolggadusaid lea vejolaš čuovvut oppa riikkas. Suoma vuodđolágas sámiide ásahuvvon vuoigatvuohta iežaset gillii ja kultuvrii ii leat čadnon ruovttuguvlui. Oahpahusa guoski mearrádusaid galgá fidnet vuodđolága gáibidan dássái ja váldit vuhtii sámiid sajádaga riikka eamiálbmogin. Eamiálbmogii gulli mánáid ja nuoraid vuoigatvuohta iežaset gillii ii sáhte leat mearriduvvon seamma lánkai go sisafárrejeaddjiid gielaide, dávjá stuorra ii-áittatvuloš máilmmigielaide, hálli oahppiid vuoigatvuohta daid iežaset gielaide oahpahusa oažžumii Suomas.
3. Sámeoahpahus ruovttuguovllu olggobealde dahkko vejolažžan ruhtadanjuolggadusain guovtti lánkai: 1) burgimiin oahpahus- ja kulturdoaimma ruhtadeamis addon lágas sámegiela ja sámegielat oahpahusa guoski mearrádusa (43 § 2 mom) ja váldimiin das eret guovlluguovdasaš ráddjema sámiid ruovttuguvlui, ja 2) vuodđudemiiin sierra ruhtadanortnega sámi oahpahusguovddáža vuodđo-oahpahussii laktáseaddji sámegiela virtuoáloahpahusa várás. Dákkár ruhtadanortnet dagašii vejolažžan oahpahusa ordnema oahppi gielladáiddu (eatnigiella, nubbi giella, vieris giella) mielde juogo lagasoahpahussan dahje sámi oahpahusguovddážis addon fierbmeoahpahussan. Lagasoahpahus galgá leat vuosttas molssaeaktu, muhto diliin ja guovlluin, gos ii leat fidnemis sámegielat oahpaheaddji, oahpahusa oažžuma fierpmis galgá dahkat vejolažžan ja álkin. Fierbmeoahpahusa ruhtadeamis galgá váldit vuhtii maid oahpahusa oažžu skuvlii šaddi goluid.
4. Sámi oahpahusguovddáži ráhkaduvvo sámegiela oahpahusa virtuoálaguovddáš, gos barget váldodoaimmasaš sámegiela fierbmeoahpaheaddjit (davvi-, anár- ja nuortasámegiella). Váldodoaimmasaš fierbmeoahpaheaddjit eai leat čadnojuvvon eará oahpahusa ordne-

jeaddjiid lohkanortnegiidda ja oahpahusdiimmuid oktii heiveheapmi skuvllaiguin, mat leat sierra guovlluin riikka, lea álkit. Lassin sierra fierbmeoahpaheaddjit sáhttet váldit sierraohpu fierbme-pedagogalaš dáidduid, fierbmemateriálaid ja fierpmisoahppama ovddideami várás. Sámi oahpahusguovddáža birra addon lágas ja oahpahusministeriija oahppolágádusaide addin skuvlejumi ordnenlobis dahkko vejolažžan vuodđooahpahussii gulli sámegeiela oahpahusa addin.

5. Sámedikki skuvlen- ja oahppamateriáladoaimmahagas ráhkaduvvo sámeoahpahusa riikkaviidosáš ovddidanguovddáš, masa gullet oahpahusa ovddidan-, dieđihan-, árvoštallan-, ráđđádallan- ja raporterenbarggut (gč. mildosa 5). Sámedikki ja oahpahusministeriija gaskii ráhkaduvvojit bissovaš hálldahuslaš meannudanvuogit, raporteren- ja ráđđádallangeavat, mas sámeoahpahusa ovddidan-dárbbut giedahallojuvvojit ee. stáhta bušeahta ja skuvlenpolitihkalaš ođastusaid válmmaštallamiid oktavuodas. Sápmelaččaide vuodđolágas dorvvastuvvon iešstivrejupmi ollašuhthtojuvvo oahpahushálddahas ja ráhkkanuvvo Riikkaidgaskasaš bargoorganisašuvnna ILO eamiálbmotsoahpamuša nr 169 dohkkeheapmai (ratifiseremii). Soahpamuš gáibida ee. eamiálbmoga nana oassálastinvuoigatvuoda iežas álbmoga oahpahusa guoski áššiin.

9. Oktiigeassu

Skuvlenpolitihkalaš berošmeahtunvuohta sámeoahpahusa váttisvuođaid čoavdimii lea doalvumin sáme giela hálliid meari johtilis geahppáneapmái ja sámiid ruovttuguovllu olggobealde ássiid sámiid giela ja identitehta molsašuvvamii. Oahpahusa guoskevaš njuolggadusain ruovttuguovllu olggobealde ássi sámit giehtadallojit sisafárrejeaddjiide buohtalaston joavkun, mas bargojoavkku raporta addá muhtin konkrehtalaš ovdamearkkaid. Dilli lea Suoma vuodđolága ja Suoma addin, eamiálbmogiid guoskevaš riikkaidgaskasaš čatnasumiid vuostásaš.

Bargojoavku lea čielggadan ruovttuguovllu olggobealde moatti báikegottis, ee. Helssegis, Tamperees, Oulus ja Roavvenjárggas addojuvvon sáme giela oahpahusa ja gávnna raporttas, ahte oahpahas ii leat dálá njuolggadusaid vuodul ovdánanvejolašvuohta. Sáme giela ja sáme gielat oahpahas ja dan dilis leat olu váilevuođat maiddái ruovttuguovllus, muhto ruovttuguovllu olggobealde dilli lea hui fuolastuhtti.

Eamiálbmoga giela oahpahas addojuvvo ruovttuguovllu olggobealde seamma vuodustusaiguin go ee. sisafárrejeaddjiid gielaid oahpahas. Sisafárrejeaddjiid gielat leat dájvja stuorra máilmmigielat, nugo espánjagiella, eangalsgiella, punjabi dahje arabia. Oahpahusa lea vejolaš oažžut eane-mostá 2,5 vahkkudiimmu ja dat lea vuoddooahpahusa dievasmahtti iežas eatnigiela dahje ruovttugiela oahpahas, man diimmut dollojit dábálaččat eará skuvlabeaivve manjá dahje skuvlabeaivve manimuš diibmun. Giela oahpahusa sajádat skuvlabarggus lea headju ja dán oahpahusa oažžu dušše áibbas uhca oassi sámemánáin- ja nuorain, geat ássat ruovttuguovllu olggobealde. Oahpahusa áigáioažžun lea váttis, go sáme giela oahpahas lea ruovttuguovllu olggobeale skuvllaide, rektoraidda ja oahpahasvirgeoapmahaččaide ođđa ja amas ášši. Sámi vanhemat ja báikkálaš skuvlavrigeapmahaččat leat moatte báikegottis figgan ovddidit oahpahasdili, muhto dat lea dálá njuolggadusaid vuodul veadjemeahtun, gávnanhuvvo raporttas.

Sámi vanhemat leat bivdán dájvja Sámedikkis veahki dillái ja jahkkán dan iešráddenorgánan sáhttit váikkuhit oahpahusa lágideapmái. Sámedikki vejolašvuođat váikkuhit iežas álbmoga oahpahussii leat goittotge vánet iige sámiide vuodđolágas sihkkaraston kulturiešrádden leat ollašuttun skuvlema suorggis. Sámedikki skuvlen- ja oahppamateriála-

doaimmahagas galggašii bargojoavkku mielas ovddidit sámeoahpahusa oppalašvuodas vástu guoddi, dan čuovvu, oahpahusas raporterejeaddji ja fásta oahpahusministerijain ráđđádalli guovddáza.

Bargojoavkku mielas sámeoahpahusa oppalaš ovddideami ja giela oahpahusa buktima luonddolaš oassin skuvlabargui miehtá riikka, galgá álggahit farggamusat. Njuolggadusaid dagahan eastagiid ja čuolmmaid galgá burgit ja buktit sámeoahpahusa sajádaga ja vejolašvuodaid 'normála dilái', mas giela oahpahusordnemiin váldojit vuhtii oahppiid iešgudetlágan gielladuogážat: oassi sámeoahppiin hállá sámegiela eatnigiellan, oassái dat lea heajubut hálddašuvvon nubbi giella ja oasis ii leat olláge gielladáidu. Lassin skuvllain, erenomážit davvin, leat maiddá eará oahppit, geat hálidivčče oahppat sámegiela. Dát ii goittotge leat vejolaš ruovttuguovllu olggobealde. Jagis 2004 fápmui bohtán sámi giellalága njuolggadusaid ollašuvvan gáibida ođđa giela hálliid lassáneami. Gos eará sajis ođđa hállit sáhtáshedje bohtit go skuvlla vierrogieala oahpahusas? – jerro raporttas.

Sámegiela oahpahusa ja dan ovddideami galggašii bargojoavkku mielas dahkat vejolažžan viiddideamiin dálá sámiid ruovttuguovllu guoskevaš sámeoahpahusa ruhtadeami olles riikii. Dat rabašii luotta oahpahusa fástan dahkamii, ovddieapmái ja dan sajádaga bajideapmái. Ruovttuguovllu guoskevaš ruhtadannjuolggadus oahpahus ja kulturdoaimma ruhtadeamis addojuvvon lágas sihkkarastá skuvlema lágideaddjiide stáhtadoarjaga, mii vástida sullii 100-prosentalaččat dán oahpahusas bohtán oahpaheaddjiid bálkágoluid.

Nubbin vuohkin oahpahusa ovddideapmái evttohuvvo Anára kirko-siiddas doaibmi Sámi oahpahusguovddážiis ovddiduvvon fierpmádat-oahpahusa fástan dahkama ja giela fierpmádat-oahpahusa vejolažžan dahkama buot daid vuodđoskuvllaide ruovttuguovllus ja dan olggobealde, gos leat váttisvuodát gávdnat sámegieldáiddolaš oahpaheaddjiid. Oahpahusguovddážiis leat jo jagiid áigge ovddidan fierpmádatpedagogihka ja teknikkalaš válmmašvuodaid ja dat basttášii addit sámegiela fierpmádat-oahpahusa maiddá ruovttuguovllu olggobealde, juos das livčče dan guoskevaš skuvlema ordnenlohpi ja várit fierpmádat-oahpaheaddjiid bálkaheapmái. Fierpmádat-oahpaheaddjit dárbbášuvvošedje buot golmma Suomas hállon ja skuvllas oahpahuvvon sámegillii, anáraš-, nuortalaš- ja davvisámegillii.

Suoma stáhtas lea vástu eamiálbmoga gielas, iige sámegiela oaččo bidjat seamma sajádahkii sisafárreaddjiid gielaiguin. Daidge oahpahus Suoma skuvllain lea dehalaš, muhto dušše härve dat gielat leat ruovtturiikkain áitatvuloš sajádagas nugo sámegielat davviriikkalaš ruovttustáhtain leat.

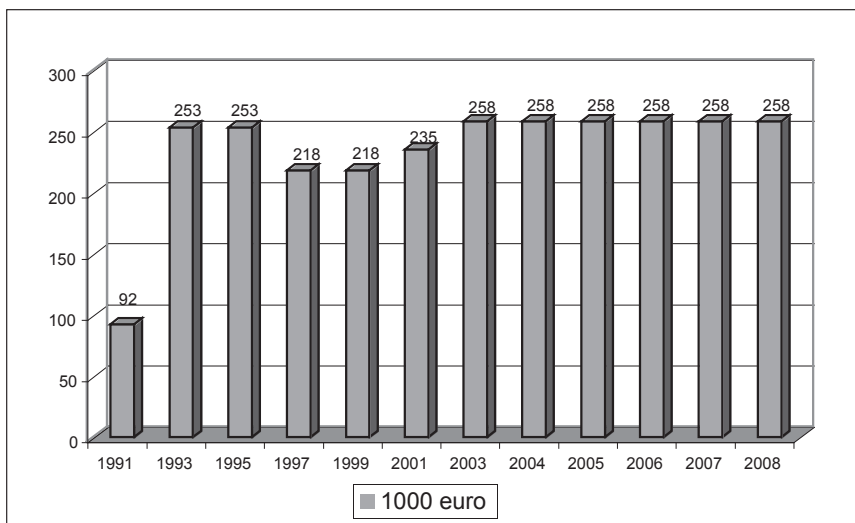
Mielddus 1. Sámiid lohkomearri jagi 2007 Sámediggeválggain.

	0-10-jahkásaččat	11-17-jahkásaččat	18-24-jahkásaččat	25-34-jahkásaččat	35-44-jahkásaččat	45-54-jahkásaččat	55-64-jahkásaččat	65-74-jahkásaččat	75-84-jahkásaččat	badjel 85-jahkásaččat	Jienastanvuoggalaččat oktiibuot	Sámit oktiibuot
Eanodat	41	47	49	30	38	66	53	35	20	11	279	390
Anár	281	264	209	195	243	367	293	199	116	41	1488	2208
Ohcejohka	103	69	74	65	91	120	108	96	63	20	583	809
Lappi bálggus/ Soadegilli	22	23	8	18	12	28	23	20	13	3	120	170
Sámiid ruovttuguovlu	447	403	340	308	384	581	477	350	212	75	2470	3577
Sámiid ruovttuguovvlus ássi olbmuid ossodat %:n	26.6%	34.9%	32.2%	23.3%	32.4%	47.8%	52.4%	70.0%	88.3%	89.3%	46.5%	38.3%
Eará Suopma	1174	677	639	943	683	516	342	123	24	8	2455	5129
Eará Suopma %:n	69.9%	58.6%	60.5%	71.3%	57.6%	42.4%	37.5%	24.6%	10.0%	9.5%	46.2%	54.9%
Suomas	1621	1080	979	1251	1067	1097	819	473	236	83	4925	8706
Suomas %:n	96.5%	93.4%	92.7%	94.6%	90.0%	90.2%	89.9%	94.6%	98.3%	98.8%	92.6%	93.1%
Olgoriikkain	59	76	77	71	118	119	92	27	4	1	392	644
Olgoriikkain %:n	3.5%	6.6%	7.3%	5.4%	10.0%	9.8%	10.1%	5.4%	1.7%	1.2%	7.4%	6.9%
Eará Suopma ja olgoriikkat oktiibuot	1233	753	716	1014	801	635	434	150	28	9	2847	5773
Eará Suopma ja olgoriikkat oktiibuot %:n	73.4%	65.1%	67.8%	76.7%	67.6%	52.2%	47.6%	30.0%	11.7%	10.7%	53.5%	61.7%
Buot	1680	1156	1056	1322	1185	1216	911	500	240	84	5317	9350
Ossodat %:n buot sámiin	18.0%	12.4%	11.3%	14.1%	12.7%	13.0%	9.7%	5.3%	2.6%	0.9%	56.9%	100%

Gáldu: Sámediggi, Álbmotregistrtarguovddáš, 21.1.2008.

Mielddus 2. Mearrerudat, mat leat čujuhuvvon sámegielat oahppamateriála gárvvisteami várás stáhta bušehtas jagiin 1991–2008.

Oahppomateriála válmmašteapmái geavahuvvon ruhtadeapmi leamaš sullii seammá go ruhtadeapmi, mii lea čujuhuvvon stáhta bušehtas. Unna lasáhusa dasa leat buktán boadut, maid leat ožžon materiála vuovdimis. Fuom. Suopma sirdásii euroi jagi 2002, man dihtii maiddái ovddeš mearrerudat leat govvas molsojuvvon euron. 253.000 euro = 1.500.000 márkki. Oahppomateriálabargi bálkka máksojuvvui jagiin 1993-1995 dás almmuhuvvon ruđain. Mearreruhta unnui jagiin 1996–1999 dan maŋŋá go bálkárulta sirdojuvvui Sámedikki almmolaš bušehtii. Vástideaddji lasáhus oahppomateriála váriide dahkkojuvvui jagiid 2000–2001 bušehtain ja dán dárkkuhusa várás čujuhuvvon várit leat dan rájes bisson seammá dásis.

Miellddus 3. Oahppit, geat leat ožžon sámegeiela oahpahusa sierra báikegottiin jagiin 1989–2008.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	okt.
1989									5		15			20
1990									13		58			71
1991									6	10	20			36
1992									7	10	16			33
1993									6	5	8			19
1994									7	27	12			46
1995									13	1	12			26
1996									10	10	6			26
1997										9	17			26
1998										15	14			29
1999										15	20			35
2000							4			17	12			33
2001						1	6			12	26			45
2002						1	4			16	28			49
2003						1	4			16	30			51
2004				1		1	7			12	24			45
2005				3		1	11			9	19			43
2006	1	3	1	1	2	2	14	1		11	35	7		78
2007	1	1				2	13			10	34	7	3	71
2008		1		1			11			9	39	5	2	68

1. Iitti
2. Jyväskylä
3. Giemajávri
4. Gihttel
5. Vääksy
6. Liperi
7. Oulu ja Oulu guovlu

8. Pello
9. Helsset ja Helssega guovlu
10. Roavvenjárga
11. Soađegili girkosiiida
12. Tampere ja Tampere guovlu
13. eará báikkít

Mielddus 4. Oahpahusrádddehusa 16.1.2004 dohkkehan oahppoplána vuodustusaid čuovvu duodaštus sisafárrejeaddjiid eatnigiela (sámegiela) oahpahussii oassálastimis.

TAMPEREEN KAUPUNKI	
TODISTUS	
osallistumisesta maahanmuuttajien äidinkielen (saamen kielen) opetukseen	
Oppilaan nimi ja syntymäaika	
Lukuvuosi	Koulun nimi ja luokka (vuosiluokat 1. - 6.)
Taidot	
a) Lukeminen ja kirjallisuus	☐ erinomaiset taidot (Arvosanat 9-10) ☐ hyvät taidot (Arvosanat 7-8) ☐ tyydyttävät taidot (Arvosanat 5-6)
b) Kirjoittaminen	☐ erinomaiset taidot (Arvosanat 9-10) ☐ hyvät taidot (Arvosanat 7-8) ☐ tyydyttävät taidot (Arvosanat 5-6)
c) Puhuminen ja kuunteleminen	☐ erinomaiset taidot (Arvosanat 9-10) ☐ hyvät taidot (Arvosanat 7-8) ☐ tyydyttävät taidot (Arvosanat 5-6)
d) Kielentuntemus	☐ erinomaiset taidot (Arvosanat 9-10) ☐ hyvät taidot (Arvosanat 7-8) ☐ tyydyttävät taidot (Arvosanat 5-6)
e) Kulttuurintuntemus ja kieli-identiteetti	☐ erinomaiset taidot (Arvosanat 9-10) ☐ hyvät taidot (Arvosanat 7-8) ☐ tyydyttävät taidot (Arvosanat 5-6)
Työskentely	
a) Aktiivisuus	☐ erinomainen ☐ hyvä ☐ tyydyttävä
b) Huolellisuus	☐ erinomainen ☐ hyvä ☐ tyydyttävä
c) Käytös	☐ erinomainen ☐ hyvä ☐ tyydyttävä
Sanallinen arvio	
Tampereella _____ / _____ 200__	_____ Opettajan allekirjoitus
Opetuksen laajuus 2 h/vko. Opetushallituksen 16.1.2004 hyväksymän opetussuunnitelman perusteiden mukainen todistus.	

Miiddus 5. Sámediggi oahpahusa ovddidanguovddážin.

